

gemeende zelfveroordeling: "Ek het dit *skandelik* vergeet." Ja, schandelik is het, en daarop moest meer nadruk worden gelegd in het leven. De mens mag zijn plichten niet vergeten; dit is geen geldige verontschuldiging."

Dan wend Ds. Du Toit die waarheid op godsdienstig gebied aan en besluit:

"De ontwikkeling van de geheugenleer toont ons dat scherping van het geheugen bij kinderen begint met vergelijking...; en later kan het geheugen gesterkt worden door behoorlike aandacht en belangstelling aan enig onderwerp te wijden en het geheugen onder orde en tucht te houden, ten einde in herinnering te roepen wat men wil."

Ten slotte wijs ons op Ds. Du Toit s'n rijke *verbeelding* (fantasie). Die beste proef daarvan is die lektuur van sijn historiese roman: "Die Koningin fan Skeba."

Toen die boek in "Ons Klijntji" verskijn, het 'n oue swaer en suster van Ds. Du Toit dit begin lees. Deurdat hij self en sijn Mashonalandse medereisigers meteen als persone in die roman optree, het die twee lesers gedenk dat alles werkelijk so gebeur het. Toen dit hul al te apokrief werd, vraag hul: "maar is dit dan alles waarheid." "Nee", was die antwoord van 'n vrind, "dis mos 'n roman, 'n verdigte vertelling." "Maar", merk toen die oue swaer aan, "Fanie sal tog nie lieg nie!".....

Ja, Fanie het nie gelieg nie, maar sijn verbeelding was vir die twee oudjies al te rekbaar gewees! Hul het toen besluit om die lektuur maar opsig te sit.

SIJN WILSVERMOGE.

Ds. Du Toit had 'n sterke wil. Vandaar dat hij maklik andere aan hom onderwerp het. Hij moes *lei*; *volg* kon hij nie. Kom hij in 'n vergadering dan was dadelik almal agter hom aan: met sijn oog en woord het hij hul gebiologeer. Was dit nie die geval nie, dan kon 'n mens hom nergens anders soek als op die plek van die opposisie-leier.

Ons weet reeds dat Ds. Van der Lingen van Ds. Du Toit s'n grootvader gesê het: "die man moes 'n generaal gewees het." Nouwel, die generaalsnatuur het die kleinseun van hom oorgeerf.

Dit was dan ook te voorsien, dat hij nie met andere in één span sou saamtrek nie. Dit sou ook bepaald onnatuurlik en in seker opsig skadelik gewees het, als dit die geval was.

Vandaar dat hij in die Ned. Ger. Kerk nie saamgetrek het met die ander broeders-predikante nie. Dit was eenvoudig ondenkbaar. Hul moes hom volg of hij breek die tuig stukkend. Vandaar dat dit ook in die Afrikaner Bond nie meer gestriek het nie toen mnr. Hofmeyr en hij allebei die seggenskap had. Spoedig het dit geblyk, dat twee kapteins op één skip nie deug nie. Vandaar ook dat dit in Transvaal spaak geloop het toen Dr. Leyds die raadsman van Pres. Kruger werd.

Natuurlik gee ons hier net die sielkundige verklaring van 'n verskijsel, wat op Christelik standpunt sijn grond moet hê in 'n godsdienstige oortuiging, n.l. die roeping Gods. Anders is so 'n gedrag nie te regverdig nie. Nouwel, Ds. Du Toit was altijd opreg oortuig van die roeping Gods. Met 'n Luther het hij gesê: "ik kan nie anders nie". Is dit die geval dan sien ons in die sielkundige bewerktuiging 'n werking van Gods voorbereidende genade.—

Maar ons sal ook nagaan hoe Ds. Du Toit deur sijn wil *sigself* onderwerp het. Reeds het hij vertel van die tug, waaronder hij sijn verstand geplaas het. Dog hier moet nog meer genoem word.

Ons vermeld dan ook sijn *arbeidsaamheid*. Werk was sijn lewe, sijn tweede natuur geword. Selfs die deur hom soseer beminde Sabbat werd deurgebreng met werk—alleen van 'n ander aard. Hij het dikwels in ons teënwoordigheid die stelling verdedig: "rus is verandering van werk." Van sijn veelbesige lewe het hij gesê: "'n Chinees krij tog één vakansiedag in 'n jaar, maar ik het nie eers 'n Sondag nie.'" Natuurlik het hij daarvan uitgesluit die rustige aanstrand. Maar daar was dit ook maar weer werk, buiten die ure van visvangs en andere kleine ontspannings.

Die leser sien dus dat Ds. Du Toit nie net andere aan sijn roeping wou onderwerp nie, maar dat hij ook die wilstug ten opsigte van sigself toegepas het. Trouw was hij aan die hom opgelegde taak, selfs onder die mees tergende omstandighede.

'n Ander punt wat ons hier nog aanvoer is sijn *matigheid*. Hij het matigheid teënoor afskaffing verdedig, omdat hij die deug ook bij ervaring geken het, terwijl hij teën onmatigheid, die ander uiterste, opgetrek het in sijn "Portret der laatste Dagen".

Ons glo nie dat daar één ding is, waarin Ds. Du Toit van onmatigheid kan beskuldig word nie. Neem bijv. rook. In die reël was hij tevrede met één sigaar na die môre-ete en dan weer één na die aandete

Van 'n pijp, wat in die opsig so lig tot onmatigheid aanleiding gee, was hij g'n vrind nie. Bij tije, als dit vir sijn gesondheid nodig was, kon hij rook heelmaal laat staan. Die dokters het hom dan ook ge-waarskuw om sorg te dra vir sijn fijngespanne senuw-gestel.

Wat hij so te sê deurgaans gedaan het was snuiwe. Sijn skoonmoeder het altijd klaar gesit met die snui-doods als hij in haar kamer kom, want sij het geweet hoe gek "Du Toit" daarnaar was.

Ons gee hier nou 'n stukkie uit 'n brief geskrewe aan mnr. D. S. A. du Toit uit Genève, en gedateerd 24 Julie 1880. Die stukkie toon aan dat Ds. Du Toit, strenge beoefenaar van matigheid als hij was, nooit iets van 'n kluisenaar in hom gehad het nie, maar dat hij die kleine genoegens van die lewe kon geniet. Hij skrijwe: "Het restje snuif dat ik nog overig heb van uw lieve moeder gebruik ik zo spaarsaam dat wij nog samen daarvan kunnen genieten zo de Heere mij veilig terugbrengt. Weet gij wat een pijp tabak u meer dan eens was in die sombere ogenblikken, die men soms als vreemdeling doorleeft? Dan kunt gij u voorstellen wat dikwels deze snuifjes mij waren. Maar wat schrijf ik over zulk een kleinigheid? vraagt gij mogelijk. Ach, vriend en broeder het leven bestaat maar uit kleinigheden. En dan, de Heere weegt met een andere schaal dan wij, niet waar?"

Wijn het hij weinig gedrink, omdat die Kaapse wijne vir sijn hoof te swaar was. Wel was hij in later tijd 'n liefhebber van 'n glasio Jode-wijn. Ook 'n goeie likeurtjie het hij nie versmaad nie.

Als laaste voorbeeld van sijn wiltug vermeld ons sijn *presiesheid*, wat bij al sijn werk uitgekome het. Sijn handskrif bijv. was netjies en die letters naar strenge tug gevorm. Hoe onleesbaar ook vir die on-ingewijde, die letter-setters het eerste naar sijn kopie gegriep. Hul het geweet dat die letters altijd eenders gemaak word. Van krulle en ongereelde handskrif was Ds. Du Toit 'n vijand. Hij het getoorn teën die mense, wat skrijwe sonder margine en hul letters naar wil en gril maak. Eweso presies was hij bij die proewe-korreksie. In die drukkerij het hij selfs 'n boete geproklameer vir diegene wat drukfoute ongekorrigeer laat.

'n Ander klein voorbeeld van sijn presiesheid was sijn gestes (gebare) onder sijn preke. Als hij van die hemel of van iets goeds praat werd altijd die rechterhand gebruik. Die linkerhand daarenteën als hij

dit het oor die hel of iets kwaads. Nooit het daar verwarring gewees, selfs nie in die mees besielde oomblikke van sijn prediking nie.

SIJN AESTHETIESE LEWE.

Vervolgens is aan die beurt 'n korte beskouwing oor sijn gevoel vir wat *skoon* is.

Hij was 'n groot liefhebber van musiek, hoewel hij self g'n instrument kon bespeel nie; 'n gemis wat aangevul werd deur die piano- en guitar-spel van sijn eerste en die piano-spel van sijn tweede gade. Deur die instrumente werd ook hul sang begelei, want goeie sangers was hul al drie, Ds. Du Toit nie die minste nie. Sijn alt-stem was altijd hoorbaar tussen die ander stemme uit.

Vir sijn eerste gade het hij op die Middellandse see gemaak die woorde van: "De liefde veroudert niet," gesonge op die wijsie van: "Meet me by moonlight," en vir die oratoria van prof. J. S. de Villiers het hij die treffende teks verskaf.

'n Paar korte aanhalingkies gee ons nog uit briewe aan Mnr. Du Toit, bowe vermeld, gerig. In '83 en '84 skrijwe Ds. Du Toit :—

„Ik hoop wel bij ons kortstondig verblijf aan de Paarl op de terugreis weer het koor, en u daarbij, te horen zingen die lofzangen die mij aan verleden dagen herinneren, natuurlijk niet zonder een diep verborgen weemoed des harten.”... ..

„Voorals een gewijd konsert zal mij, hoop ik, zeer verkwikken, vooral van Pretoria komende, waar de Engelsen het uitbazuinen: "Hollands is geen taal om te zingen; 't klinkt te hard en te barbaars.”... ..

Wat verder sijn skoonheidsin aangaat verwijs ons naar sijn gedigte, enige waarvan elders, naar ons hoop, 'n plekkie sal krij. Ongelukkig is dit maar proewe van wat hij kón gelewer het als daar kans voor was. Maar poësie eis vrije tijd en stilte, en die twee was in sijn lewe maar skraal aanwesig.

Eindelik het hij ons letterkunde verrijk met mooie prosa-stukke. 'n Bloemlesing kan gemaklik daaruit saamgestel word. Ons verwijs hier, om net iets te noem, naar sijn preek oor "Wat is de mens?" en die bo aangehaalde oor Europese en Afrikaanse lente. Ook in die opsig van kuns het hij sijn nasie aangehelp, al was dit maar deur die aanmoediging van skrywers en digters.

Skilderkuns had eweso die voorliefde van sijn hart. Van die grote musea was hij 'n trouwe besoeker en

'n bewonderaar van die daar tentoongestelde stukke. In sijn huis was o.m. te vinde vier groot kopieë van beroemde meesters.

Maar ons moet hiermee eindig om ten slotte iets te sê oor sijn

GODSDIENSTIGE LEWE.

Vir Ds. Du Toit was die religie (godsvrees en godsdiens) g'n bijsaak nie, maar 'n lewensbehoefte. Bij hom was leer en lewe nooit geskeie nie. Die belijdenis van sijn lippe werd deurvoel en deurleef in sijn binneste. Oor algemeen kan ons sê, dat sijn religieuse lewe 'n sterk gevoelige en gemoedelike karakter gedraag het. Hoewel afkerig van alle methodistiese praktjke en gedurig daarteën getuigend, was ieder preek van hom 'n *ware opwekking*. In die opsig had Ds. H. S. Bosman gelijk toen hij in sijn bekende synodale Openingsrede gesê het: "En Ds. S. J. du Toit dan, die man met zulke schitterende talenten ik heb geen groter Reveil (opwekkings-) prediker gehoord dan hij geweest is gedurende de eerste jaren van sijn evangelie-bediening!"

Ons praat van 'n "ware" opwekking, want Ds. Du Toit s'n preke het altijd nadruk gelê op die *suiwre leer*—iets wat hom teën alle drijwerij en verkeerde praktjke beveilig het, ja in sijn lewe en arbeid die pragtige harmonie bewerk het.

Die twee leerstukke wat hom die meeste besig gehou het was die van genadeverbond en uitverkiezing. Hier is die teënstelling met die gewone reveil-prediker, wat mees net op die bekering nadruk lê.

Als huisvader had Ds. Du Toit, wgens drukke werksaamhede, weinig tijd om sig met huiselike sake in te laat. Des te meer was hij daarom in die gebed 'n priester. Dageliks werd knielend en sugtend aan die huistafel die bede herhaald, dat tog geen klouw van hom mog agterblij in die dienshuis van Egypte nie. En Sondags, bij die huis-gödsdiens, was dit weer sijn gebedswoord.

Maar laat ons in hierdie verband hiewers stukgies aanhaal uit sijn preek: "Het Afsterven van een Familiehoofd, opgenome in die "Getuige" van 15 Julie 1895 :—

"En toch zijn er die het spreekwoord gebruiken: "genade is geen erfgoed." Wat? genade geen erfgoed?!—genade is juist het *ware* erfgoed, de enige duurzame nalatenschap van de gelovigen aan hun kinderen.

“Wat, genade geen erfgoed? Maar beschouw eens die stamlinie van onze Zaligmaker. Daar hebt gij genade als een heilig onvergankelijk erfgoed nagelaten aan 117 geslachten achtereenvolgens, door een tijdsverloop van ongeveer 40 eeuwen! Lees eens dat geslachtsregister Lukas 3. Het moge een Jorre lijst van namen u toeschijnen; maar elke naam op die stamlijst ingeschreven, welke als een erfschat van kind tot kind werd overgemaakt, is een bewijs dat genade wel degelijk een heilig erfgoed is. Want door het geloof in de belofte ging dat erfgoed over van kind tot kind. Geen schakel is er in die keten van 117 schakels, welke ons niet toont, dat de genade overgeërfd is van de vader en overgaat weder tot het kind.”

Dan gaat hij voort met nog 'n aantal Bijbelse voorbeelde te noem en kom dan nader aan huis:—

“Wat, de genade geen erfgoed? Maar zie om u heen, zie in uw eigen hart! Hoeveel zegen en genade hebben *wij* geërfd van onze vrome vaders, de Hugenoten? Hoeveel van de Godsvrucht in hun zaad nagebleven is de erfenis van hun gebeden en van hun geloof? Hoe menig kind wordt geboren met het zaad van de wedergeboorte als een Johannes de Doper, ten gevolge van het gelovig aangrijpen van 't verbond door de ouders?

“Wat, genade geen erfgoed? Maar raadpleeg de ervaring! Wij kennen er verscheidene zulke families die als een Godgeheiligd zaad begunstigd zijn. En ga dan eens terug, en ge krijgt de oorsprong van die geestelike zegeningen bij die vrome vader of grootvader, of bij die Godvruchtige moeder of grootmoeder. [Is deze zelfde familie niet een van de voorbeelden hiervan?] We kennen er zulke families; we hebben er heden 3 zulke families voor de geest, alle grote families, waar de zoons van die Godvruchtige ouders nu alweer reeds grootvaders zijn, en die zegen vermeerdert met de uitbreiding van 't geslacht. In één van deze families was de bestendige bede van de grootmoeder: “dat geen klauw van haar kinderen en kindskinderen mocht achterblijven.” En haar is geschied naar haar geloof. o Ik herinner mij één uitgestrekte familie, waarvan de zoons alweer stamhoofden zijn, en allen gezegend met beide de beloften van dit en het toekomstig leven. Wij ontmoetten verscheidene van die kinderen en kindskinderen, en erkenden met blijdschap de genade Gods in hen. Eindelijk kwamen we bij de oudste broeder in de Vrijstaat, en vonden daar de tachtigjarige moeder (zij leeft nu nog); wij spraken en baden met haar, en ja, daar vonden we het geheim van die zegen, de wortel van dat vertakt geestelik leven. o Die nederige dienstmaagd des Heeren, zo klein in eigen oog, dat zij bij het gebed neervalt met haar aangezicht in haar handen ter aarde, maar daarbij dat geloof voor haar kroost, dat aangrijpen van het verbond Gods voor de haren! Toen wij dat gebed gehoord hadden, konden we ook in gewijzigde zin zeggen: “Zalig de kinderen door u gebaad en door uw borsten gezogd!”

“Wat, genade geen erfgoed? Het is een heilig erfgoed ja, maar *door het geloof voortgeplant*. Ook hier, gelijk overal, geldt

het: "U geschiedt naar uw geloof!" Waar gij alleen *voor u zelve* gelooft, kan Gods souverein welbehagen ook wel uw kind redden zonder uw geloof en zonder uw gebed. Maar dat is dan de uitzondering, niet de regel. Maar waar gij gelovig Gods verbond en zijn beloften aangrijpt voor uw kinderen, daar geschiedt aan u naar uw geloof, daar heet het: gij zult zalig worden, gij en uw huis."

"Ja, weet gij wat ons 't treurigst is in het afsterven van die vrome stamvaders en stammoeders? Het is de vrees, dat 't verborgen geloofsleven, die stille godsvrucht, zal verminderen en uitsterven, terwijl een uiterlike gedaante van godzaligheid de plaats inneemt! o, Laat het voortdurend, maar vooral bij het afsterven van zulk een familiehoofd onze gelovige verzuchting zijn, wat wé nu samen ten slotte van de Heere smek.n."

Dan volg 'n egte verbondsgebed.

Wat die uitverkiesing aangaat is ons reeds bekend Ds. Du Toit s'n geloofservaring uit die tijd tussen sijn 5e en 7e lewensjaar. Hij deel ons die hartsgeheim mee in sijn preek: "Verwerping der Predestinatie is Opstand tegen God."

Als priester van sijn huis was dit die duisendmaal herhaalde bede, dat hij met die sijne mog behoort tot die oorblijfsel wat naar die verkiesing is. Wie die gebed hoor uitspreek het, altijd weer met dieselfde aandoening, sal dit nooit weer vergeet nie, en die herinnering sal sijn siel tot saligheid wees.

Hoewel Ds. Du Toit, na sijn vervreemding van die Ned. Ger. Kerk, jarelang die gemeenskap van die heilige moes derf, was tog sijn Sabbate vir hom heerlike Elims in die woestijn. In die huiselike kring werd dan 'n predikasie gelees en die aandoenlike sabbatsgebed gedaan, waarvan sommige uitdrukkinge in 'n vroeër aangehaalde stukkie te vinde is.

Verder het Ds. Du Toit die gemeenskap van die heilige gevind in kleine broederkringe waar hij voorgegaan het. Eenmaal in die maand het hij ook in Daljosaphat 'n openbare predikasie gehou, waarbij gewoonlik 'n groot gehoor teënwoordig was.

Wat die sakrament aangaat was daar vir hom (naar sijn eie uitdrukking) tije van geestelike hongersnood.

En so besluit ons dan hierdie skets in die hoop dat sijn vrinde hom daarin mag terugvind en dat die onbekende iets van sijn beeld daaruit mag opvang.

HOOFSTUK XVIII.

LEWENS-END.

Soos die lesers weet het Ds. Du Toit sijn laaste lewensjare op die familie-plaas in Daljosafat deurgebring. Daar het hij met eie hande gewerk om te voorsien in die behoefte van sijn gesin; daar het hij oordag sijn boerderij-werk waargeneem en saans (soms tot oor middernag) sijn "Stemmen" geskrijwe, en vandaaruit het hij sijn kwartaalsreise onderneem om die verstrooide geloofsgenote te besoek en te bedien.

Voor ons die lewens-end vermeld, moet eers met 'n paar woorde gewag gemaak word van sijn trouwe eggenote, wat hom in sijn laaste lijde, meer als 'n halfjaar lang, nag en dag met groot opoffering en liefderijke toewijding verpleeg het.

Die vader van mevr. Du Toit was mnr. Charl Wijnand Malan en haar moeder Magdalena Hugo, albei afkomstig uit Hugenote families. Na hul huwelik het hulle gaan woon in Klein Drakenstein. Die familie was geseënd, ook in die aantal kinders: daar was 10 seuns en 5 dogters, wat almaal groot geword het.

Op later leeftijd het mevr. Du Toit haar ouers aan die Paarl gaan blij, nadat die plaas aan een van die seuns verkoop was (dis nog in besit van 'n kleinseun). Daar is die oue vader en moeder kort na mekaar oorlede. Respektiewelik het hul die ouderdom van 71 en 64 jaar bereik.

Die familie het behoer aan die Noorder Paarl gemeente, waarvan Ds. Du Toit toen leeraar was. Ook in dié huisgesin werd Ds. Du Toit s'n werk seer gewaardeer en sijn persoon innig gelief. Die ou moeder het hom genoem: "n Zoon des huizes maar ook een geestelike vader." Sijn vertrek naar Transvaal was vir die ou mense 'n onoorkomelike droefheid.

Mevr. Du Toit was die jongste dogter en werd aan die Paarl en Wellington (Hugenoten-skool) opgevoed. Vir die openbare belijdenis werd sijn deur Ds. Du Toit klaar gemaak. In 1885 is sijn met hom getrouwd in die Noorder Paarl Kerk. Die huwelik was geseënd, en die sorg vir die 4 wese was die tweede moeder (soos sijn self skrijwe): "n groot voorreg en genot."

Die swaarste jare van Ds. Du Toit s'n lewe het sijn met hom in volkome eenheid van gees en harmonie

van oortuiging deurgemaak, en tot die laaste toe het sij met al haar krag en sympathie als vrouwe hom gesteun en gekoester. Haar toewijding in die laaste krankheid het die bewondering van vele afgedwing.

BEGIN VAN DIE SMARTE.

Die laaste smarte het begin in Augustus 1910 toen Ds. Du Toit 'n reis naar Calvinia gemaak het om teënwoordig te wees bij die 100 'arige verjaardag van "Oupa Klaas" Louw—"Oupa Klaas in letterlike zin van bijna de halve Calvinia en in spraakgebruik van de ganse Calvinia." Bij die geleënheid het Ds. Du Toit 'n woord gespreek tot die patriarg en sijn kroos op grond van Jes. 46:3, 4. Die hoofgedagte was (hoe kan ons dit van Ds. Du Toit anders verwag?): *Jehova's Verbondstrouw in ons Leven geopenbaard en verheerlikt*. Deur die ou vader werd toen ook vir sijn nageslag plegtig 'n verklaring onderteken, waarin Gods Verbond als enige grond van behoudenis word geroem.

Ds. Du Toit skryf dan verder in die September no. van die "Stemmen" :—

"Onze reize naar Calvinia had 'n treurig einde. Met het verjaarseest van de stamvader "oupa Klaas Louw," kreeg ik nog 2 bemoedigende telegrammen: een van huis van mijn lieve gade, dat de familie nog wel was: en een van Bloemfontein, dat mijn jongste zoon uit mijn eerste huwelik, Dr. J. D. du Toit, gekozen was tot Professor in de Theologie voor de Gereformeerde Kerk, waarin ik onder erkentenis der goddelike roeping mij dankbaar verblijden kon. Daarop ging ik om 'n paar dagen bij mijn pleegkinderen, Frans en Kitty van der Merwe, aan De Drift door te brengen, ongeveer 7 uur van Calvinia, vóór mijn terugkeer. Zo gelukkig waren we daar samen. Maar ach, wat is aards geluk onbestendig! Zondag morgen vroeg kwam er 'n expresse met 'n telegram van 't dorp, waarin mijn lieve gade mij 't treurig bericht zond, dat mijn oudste zoon David, bekend als "Oubroer," die 't opzicht had over mijn boerderij, de vorige dag plotseling overleden was door bezwijking van 't hart...Ik kan en behoef mijn vrienden niet te zeggen, hoe verscheurd mijn hart was door de droeve tijding. En 'n telegram is zo kort, zo onbevredigend! Duizend vragen, duizend overdenkingen bestormden het verbrijzeld vaderhart. En het is Zondag morgen; 2 malen moest ik die dag dienst doen met 'n neergebogen ziele. Dan 5 dagen rijdens vóór ik tehuis kwam, met alle spoed. Die 5 dagen waren mij

als 5 eeuwen! Al wat ik wist was dat hij vóór mijn vertrek enige tijd klaagde over 'n vreemde pijn die telkens uit zijn arm over de schouder en borst trok, maar dan was alles weer voorbij; zodat wij zulks beschouwden als 'n gewone "zinkingpijn."

"Vrijdag morgen tehuis komende vernam ik toen eerst de bijzonderheden, welke ik ter wille van de vele vrienden die mij hun deelneming betuigden, hier mededeel. De vorige Zaterdag morgen was hij naar gewoonte opgestaan en naar zijn werk gegaan. Nadat hij enige zaken beschikt had, nog vóór ontbijt, klom hij de trap op, vlak voor mijn studeerkamer, leidende naar de bovenste verdieping op de Gedenkschool, waar hij in de laatste tijd bezig was, met regenweer en 's avonds, bijenkorven te maken, denkelijk met 't doel om 'n korf, die hij de vorige avond voltooid had, af te halen. Toen hij de "landing" boven op de trap bereikt had zeeg hij neer, zonder 'n geluid te maken. Mijn gade had hem echter gezien toen hij de trap opklom, en een klein jongen zag hem neervallen. Dadelik snelden mijn lieve gade en anderen toe, doch hoe men hem ook "laafde," hij was dood! ... Tot onze vertroosting getuigde de distriktsdokter dat de dood ogenblikkelijk was, veroorzaakt door de pijn waarover hij klaagde, zijnde 'n zeldzame kramppijn, welke op 't hart samentrekkende 'n gewisse dood veroorzaakt, en waartegen geen dokter enig voorbehoedmiddel of geneesmiddel heeft. De belangstelling en deelneming bij het afsterven en bij de begrafenis was buitengewoon groot.

"Ter wille van die vele deelnemende vrienden, vooral de verafwonenden, die om bijzonderheden vragen, geef ik enige bijzonderheden van de overledene. Sedert hij de school verliet was hij werkzaam aan drukkerijen aan de Paarl en Kaapstad. Hij was zeer vindingrijk; kon niet slechts haast alles maken wat hij zag, doch maakte tevens verbeteringen aan alles, zoals nog op 't laatste aan bijenkorven. Dan was hij zeer werkzaam en gediensstig. Hij had sedert zijn kindse jaren slechts één fout: hij was *te goedaardig*; hij kon nooit "neen" zeggen. Hij zou zijn eigen baatje uittrekken en aan 'n ander geven. Zijn zelfopoffering kende geen perken; hoogmoed was in hem niet; met het minste was hij tevreden. Bijna 2 jaar geleden nam ik hem op de plaats als opziener en bestuurder, en daarin was hij mij bij toeneming tot grote hulp en steun, zodat ik met minder zorg tehuis mijn geestelijk werk kon doen en op langdurige herderlike reizen gaan.

“En nu neem ik mijn vrienden hier nog meer in mijn vertrouwen en open u mijn doorwond vaderhart. Mijn eerste indruk bij 't ontvangen van de verpletterende doodstijding was: dat ik niet gedaan heb aan hem wat ik moest doen en nog steeds van plan was te doen. Ja, mijn eerste gedachte was aan Transvaal, toen ik daar dag en nacht als Superintendent van Onderwijs en Inspekteur van alle scholen door 't land tevens zo bezig was, dat ik aan mijn familie, toen 4 kleine kindertjes, haast niets kon doen; dat mijn lieve eerste gade, (mij ook ach zo plotseling ontnomen!) mij eens er op wees dat ik al mijn tijd aan andere kinderen besteedde en aan mijn eigen kinderen zo weinig deed, waarop mijn antwoord was: Ja, ik moet ook met de Sulamith zeggen: “Zij hebben mij gezet tot 'n hoederin der wijngaarden; mijnen wijngaard, dien ik heb, heb ik niet gehoed”. (Hoogl. 1:6). Maar één overtuiging troostte mij toen en troost mij nu: al mijn kinderen weten, dat mijn dagelijkse bede voor hen tot God is, niet om aardse rijkdom, of ere, of aanzien, maar dat de Heere ons de genade geve dat wij allen mogen behoren tot “het overblijfsel naar de verkiezing der genade,” en dat ik zelf dat niet in hen werken kan, maar zulks gelovig verwacht van de vrijmachtige en onwederstandelijke werking des H. Geestes. En wat nu de uitvoering van dit genadewerk in deze afgestorven zoon betreft, zaligspreken mogen we evenmin als verdoemen, met 't woord van onze Zaligmaker voor ons, Mat. 20:16: “Alzoo zullen de laatsten de eersten zijn, en de eersten de laatsten: want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.” 'n Paar weken voor ik op reis ging kwam hij op 'n avond op mijn studeerkamer en na over een en ander gesproken te hebben toonde hij mij 'n bundel van Ter Haars Gedichten, welke hij in de hand had, en vroeg mij of ik reeds 't gedicht “Johannes en Theagenes” gelezen had? Op mijn ontkennend antwoord zeide hij, dat het voor hem toch zo mooi en nuttig was en dat ik het toch lezen moest. Ik beloofde hem zulks te doen zodra ik de tijd daartoe vinden kon. Twee malen vóór mijn vertrek kwam hij mij weder vragen, of ik 't gedicht al gelezen had. Telkens moest ik antwoorden, dat ik 't toen te druk had. Na mijn treurige tehuiskomst vond ik 't boek nog op mijn tafel liggen en toen ik het door hem gemerkt gedicht las, was het als sprak zijn nu zwiingend hart daarin tot mij en openbaarde wat hij mij door zijn mond niet kon openbaren. Elkeen die dit gedicht leest en zich daarbij in mijn

toestand verplaatst zal zulks beseffen. Dat hij (gelijk het ons uit ervaring voorkomt meer algemeen 't geval te zijn dan men gewoonlik opmerkt) 'n voorgevoel had van zijn einde blijkt van achteren uit menig woord en daad.

„Zijn bedroefde weduwe had opgemerkt dat hij zo gejaagd was, 's avonds laat en 's morgens vroeg, om zijn werk dat hij op handen had af te doen. En vooral trof het haar dat hij in mijn afwezen telkens tot haar zeide, dat hij bij mijn terugkomst met mij spreken wilde om zijn leven te laten verzekeren.

„Ik bedank hierbij de vele vrienden die mij hun hartelike deelneming hebben betoond in dit smartelijk verlies; en verzoek hen dringend de Heere met ons te bidden om kracht en troost, maar vooral om zijn licht en leiding ten einde wij mogen verstaan wat zijn doel en weg is met deze zware beproeving; want niet slechts de hartewonde geeft pijn, maar voor mijn tijdelike belangen is dit verlies onberekenbaar. Maar onze trouwe Bondsgod zal ons niet begeven.

“ONDER PIJN EN SMARTEN.”

Ds. Du Toit vervolg :

“Rampen komen zelden alleen. Met haastig rijden naar Calvinia bij nacht door de Pakhuis Bergen hadden we 't ongeluk om te vallen met een kar, de rechterschouder licht bezerende. Met de snelle terugreis, na voormelde treurige tijding, nacht en dag in 'n biezonder koud en dampig weder, bemerkten wij reeds dat zinkenpijnen zich in de bezeerde schouder begonnen te vestigen. Tehuis gekomen verergerden deze pijnen bij de dag; maar we hadden het te druk binnens- en buitenshuis om aan de kwelling behoorlike aandacht te wijden. 't Gevolg was dat de pijn zo erg werd dat ze ons te bed wierp, waar we nu al ongeveer drie weken op de rug liggen en zelf niet schrijven kunnen, onder geneeskundige behandeling. Onder pijn en smart aldus neergelegd moesten we ons volgend Reisplan opstellen, verzenden, wijzigen, en eindelijk vaststellen, *op geloof* dat de Heere ons zal oprichten om dit zijn werk te doen tot z'ne eer; waartoe wij ook de gelovige voorbede van alle belangstellenden inroepen.”

“DOOR DIEPE WATEREN”.

Onder hierdie opskrif lees ons in die “Stemmen” van Oktober :

“Onze trouwe Bondsgod heeft ons in de laatste tijd door diepe wateren geleid, waar “de afgrond riep tot de afgrond”. Eerst de treurmare dat een dochter des huizes aangetast was door Gods Hand met de longtering, in verbinding met andere kwalen; zodat er menselijk weinig te hopen bleef. Pas begon zij te béteren, onder Gods zegen, hoewel niet zonder menselijke middelen, of een dubbele slag trof ons in Augustus op de reis naar Calvinia. Vooreerst het plotseling afsterven van onze oudste zoon, *tijdelijk* beschouwd een afgehouden rechterhand. Maar het werd nog erger. Het omslaan met een kar, gevolgd naar dokters mening, door het bersten van 't binnen-vlies van de hals-ader; het haastig terugreizen 4 dagen en 4 nachten onafgebroken in een bittere koude dat alles saamgenomen was te veel voor een 63 jarige. Zinkenpijnen die ons zo lang reeds plaagden in verschillende lichaamsdelen, trokken zich samen bij de aarbreuk en omliggende gekwetste spieren, in bijna onuithoudelijke folteringën.

“Daar liggen we nu al 3 maanden nedergeworpen, maar Gode dank! niet verdorven; en 3 bekwame Doktoren met alle hulpmiddelen zelfs electriciteit en Rontgen Stralen) kunnen ons van de smarten niet verlossen, al wat zij doen kunnen is de heftigste pïnen door morphia dermate te beteugelen dat het gefolterd lichaam tussenbeide wat slaap kan krijgen, onder Gods gunst.

“Ons reisplan hebben wij dus onbepaald uitgesteld, en wij smeken hierbij alle broeders en zusters, in dringend gebed God met ons te smeken: 1 om als het mag zijn tot Zijn eer ons te sparen, en dagen tot onze dagen toe te doen, gelijk aan een Hiskia (Jes. 37 ten einde die overige dagen geheel en onverdeeld aan Zijn werk en tot Zijn eer te wijden; en 2 ons duidelijk te doen verstaan waarom Hij deze weg met ons houdt, om ons dan licht en kracht te schenken om Zijn wil volkomen te kennen en te doen in al onze dagen. Laat ons ons geheel op de Heere werpen, te meer waar mensenhulp feilt. Jehova zij onze heemeester in deze krankheid.

“Juist omdat wij in onze bediening in zwakheid maar oprechtheid, niet eigen eer of voordeel hebben gezocht, maar de ere Gods; daarom herinneren wij heden met te meerdere vrijmoedigheid onze broeders en zusters er aan dat hier nu de gelegenheid is tot het doen van die liefdadigheid die bij God welaan-genaam is en schatten weglegt in de hemelen.

“De groote Voorbidder bidde ook voor mij en u, en de Heilige Geest bidde in ons, en lere ons voor elkander te bidden!”

“HERDERLIK SCHRIJVEN”

In die “Stemmen” van November werd 'n herderlike skrijwe afgedruk, van hierdie inhoud :—

“Genade, barmhartigheid en vrede zij u vermenigvuldigd

“Geliefde Broeders en Zusters in onze enige Zaligmaker!

“Het is nu ongeveer 4 maanden dat de Heere naar zijn alwijze en ondoorgroondelike raad ons aan het krankbed heeft gekluisterd, zodat wij u niet persoonlik bezoeken kunnen, hoewel wij u nog gelukkig door middel van de drukpers bereiken kunnen.

“Wat mijn lichamelike toestand betreft is er, Gode zij dank, 'n aanmerkelike beterschap, vooral daarin bestaande dat de zware pijnen dermate verlicht zijn, dat wij in geringere mate behoeven gebruik te maken van morfia.

“Wat mijn gemoedstoestand aangaat zijn wij gedurig in de Geest met u bezig, in de verzuchtingen dat de lieve Hemelvader ons zo spoedig en zo volkomen moge herstellen, als naar zijn Raad bestaanbaar is, voornamelik om uwentwille. Nu eerst op ons krankbed gevoelen wij hoezeer wij aan u verbonden zijn in de geest. En nu die honderdtallen stemmen van deelneming bij woord en schrift tot ons komen; nu juist bij ons laatst voorgenomen reisbezoek meerdere en dringender aanzoeken voor de verkondiging van de zuivere leer en de reine bediening van de Bondssegelen ons bereiken van alle delen des lands; nu wordt de vraag des te ernstiger: waarom de lieve Heere ons juist nu op het ziekbed heeft doen nederliggen? Daarom verzoeken wij u nogeens dringend om eenstemmig en gelovig de Heere te vragen, als het kan zijn ons op te richten en weer tot u te bren- om samen zijn Naam te verheerliken; dat Hij ons zijn Wil doe verstaan en genade geve dat al onze verdere dagen enkel aan zijn dienst en tot zijn ere besteed moge worden; maar is zijn Wil anders, dat Hij ons dan geven wil een ruime ingang in zijn eeuwig Koninkrijk.

“Intussen, volgens geneeskundig advies bestaat er in onze toestand geen dadelik gevaar, maar ook geen uitzicht op 'n heel spoedig en volkomen herstel. Wil de Heere dus, dat het nog enige tijd duren zal voor wij u bezoeken kunnen, dan wensen wij u te raden gebruik te maken van de voorlopige schikkingen tot hulpbetoon door leraren van de Gereformeerde Kerk, die zich daartoe bereid hebben betoond.

“Weest inmiddels aan de opperste Herder aanbevolen met al uw belangen, behoeften en begeerten. Hij weide ons met zijn staf. Hij leide ons door Zijn Woord en Geest. Hij beware ons door zijn kracht, onder alle beproeving en ziftingen des Satans, en stelle ons onstraffelik voor zijn heerlikheid in vreugde!

“Wij betuigen hierbij onze innige dank aan de lieve broeders en zusters die ons door de toezending hunner welkome

liefdegaven 't hart verkwikt en de zorgen en smarten des levens verzacht hebben. De Heere vergelde het aan hen en hun huisgezinnen."

"IN GEMEENSCHAP DES LIJDENS."

In die volgende no. skryf Ds. Du Toit:—

"Overtuigd door talloze bewijzen van de innige deelneming onzer verspreide broeders en zusters in ons tegenwoordig lijden, achten wij het onze plicht aan hen 'n korte mededeling te doen, niet slechts van onze gezondheidstoestand, maar ook van ons gemoeds gesteldheid onder de langdurige krankheid.

"Wat de ziekte zelf aangaat is er 'n langzame en afwisselende verbetering duidelik waarneembaar, tegen de verwachting der dokters. Maar Jehova, onze heemeester, is dan ook almachtig. Toch schijnt 't uitzicht op 'n volkomen herstel (menselikerwijs gesproken) nog ver af. Inderdaad is de waarneembare beterschap wel genoegzaam om ons te tonen dat onze trouwe Bondsgod machtig is ons te genezen ook tegen de berekeningen en buiten de kunst en middelen der geneeskunde.

"Maar eveneens overtuigt deze aanvanklike beterschap ons dat ons herstel en bekwaamaking tot verder dienstwerk geheel in 's Heren hand is, 'n *gave* Gods die we als zodanig van Hem moeten afsmeken: Hij alleen kan dagen tot onze dagen toedoen, gelijk van 'n Hiskia (Jes. 38.)

"Verskillende lessen hebben we reeds in deze krankheid geleerd, welke wij met Gods genade ten nutte hopen te maken indien Hij ons verder sparen wil. Nu is de tijd niet ze allen op te sommen zelfs. Maar één punt kan toch niet verzwegen: Hoe de Here in deze beproeving u en mij beter dan ooit heeft leren verstaan wat de betekenis is van de *gemeenschap der heiligen*. Wederzijds hebben wij meer dan ooit gevoeld hoe wij één zijn in de Geliefde.

"Laat ons maar kalm en gelovig op de Heere wachten. Is 't zijn wil mij op te richten tot verder werk, dan zal *Hij* door zijn woord en Geest ons ook wel op zijn tijd leren wat zijn wil is. Daaraan twifelen we niet. Komt die tijd, dan hopen wij mondeling en schriftelik de gevoelens onzer broeders in te winnen, en ons geheel over te geven aan wat Hij ons zal tonen zijn wil te zijn.

"Intussen hopen we in elk geval voort te gaan met de uitgave der *Stemmen* zolang God ons spaart; en wij vertrouwen vastelik dat onze broeders hun uiter-

ste zullen doen om onze zwakke getuigenis (zolang die er nog is) te verbreiden, rechtstreeks en zijdelings. Onze groete vindt ge in Heb. 13:20, 21. Broeders, bidt voor ons."

"IN DE SMELTKROES DER BEPROEVING."

Jan. 1911 skrywe Ds. Du Toit:—

"Geliefde broeders en zusters. Wij beginnen dit jaar als gezamenlik in de smeltkroes der beproeving, want dit heeft onze krankheid inzonderheid ons bewezen dat ze 'n *gemeenschappelike* is; en dit is ons wel 'n steun.

"Maar deze beproeving is een *afwisselende*. En dit hebben we in de afgelopen week weer ervaren, doordien er zulk 'n onmiskenbare vermeerdering van de pijn en daarmee in verband staande verzwakking van zenuwgestel, spijsvertering en vooral van het hart en van het hoofd plaats vond; waarin echter tijdens dit schrijven alweer 'n merkbare verbetering te bespeuren was.

"Wij kunnen haast zeggen: vol pijn, maar ook vol van de kracht des Heeren, vol van de lijdzaamheid des Heiligen Geestes.

"Wat mij, als Redakteur, het zwaarst op het hart ligt, is dat er nog zoveel onafgedaan werk op publikatie blijft wachten zoals voltooiing van de *Schriftverklaarder*, van de artikelen over de Vrijstaatse Kerkwetten, de Evangeliese Gezangen aan Gods Woord getoetst, enz.; zo menige getuigenis die in 'n herziene en vermeerderde uitgave opnieuw het licht behoort te zien; ook nog in menige donkere schuilhoek verborgene zo al niet in 'n zweetdoek der luiheid dan toch bedolven onder het stof van gebreksijver, getuigenissen, als de "Man Gods uit Juda," 1 Kon. 23, de Predestinatie enz. waarbij nog komt de bundel Hallelujah liederen, nu reeds zo algemeen gebruikt, welke nu al vermeerderd is tot 410.

"Wij weten niet hoe lang de Heere ons nog sparen zal maar wij gevoelen ons steeds vast overtuigd dat zelfs bij ons heengaan de uitgave der *Stemmen* niet gestaakt zal kunnen of mogen worden.

"Bidt vurig en gelovig om krachtshernieuwing, ook in dezen zodat ook hier in dit Zuider-Oord bij vermeerdering en toeneming, naarmate de schaduwen van de afvalsnacht aan de ene zijde zich verdonkeren en verduisteren, aan de andere zijde door de machtige stem des Geestes de banier der waarheid en gerechtigheid omhoog geheven worde.

“Laat dit jaar 1 Thes. 5: 1—11 steeds voor u open liggen, vooral in uw huisgezin en in uw bidkamer.”

“'N ANDER SLAG.”

Maar ag! wat was dit hartverskeurend toen aan die doodkranke grijsaard moes meegedeel word, dat ons engel van vertroosting, ons enige Bettie aan appendicitis beswijk is! Behoedsaam en langs omwege wou ons dit doen. Maar Ds. Du Toit het dadelik agtergekom wat gebeur het en het gesê: “Hoe dankbaar is ik dat mijn kinders in die Heere sterf.” In die Februarie “Stemmen” staan dit:—

“Mijn gezondheidstoestand is nog steeds afwisselend; doch is Gode zij dank, over 't algemeen genomen niet achteruit. Enkele malen zijn er hevige aanvallen van pijn; doch de Heere geeft ook ogenblikken van verademing en verkwikking.

“Een nieuwe zware slag trof ons, door het, zo goed als onverwacht afsterven van onze oudste dochter Bettie, gehuwd met de heer Jac. Myburgh, Stellenbosch, nadat zij twee dagen te voren een ernstige operatie had ondergaan. De Heere heeft echter besondere genade en ondersteuning verleend om ook deze beproeving met lijdzaamheid te dragen. De hoop die zij ons heeft nagelaten maakt dat haar wegneming eer een vertroosting en versterking is, als een verzwaring van lijden, omdat ik daarin dankbaar de verhoring zie van gebeden voor kinderen en kindskinderen. Terwijl ik gelovigen oproep tot danken voor genade en vertroosting onder lijden, vraag ik uw voorbede o.a ook voor de drie nagebleven kindertjes.”

Haar dood het die skrywer hiervan in “Wilgerboom-bogies,” 'n bundel verse gewij aan die nagedagtenis van “die drie liewe dode”, aldus besing:—

Lewend beeld van stille lewe,
Mooirivier! jį is vir mij
ewe-beeltnis van háár lewe,
wat so stilkens het verglij.

Uit jouw gras-oorgroeide velde
speur ik nouwliks jou omleeg.—
En die wereld sag maar selde
haar verborge stroom-beweeg.

Maar steeds somergroen jouw sijde,
ginds jouw immer groene stad.—
Om haar heen was 't immer blijde,
blomme waar sij immer trad.

Seegnend sink jij weg, o Mooie!
 tot jouw kruik is leeg gedra.
 Seegnend sink sij in die sooie
 en laat d'aarde groenend na.

En gelijk in turfvalleie
 jij 'n lieuwe ligtlijn laat—
 so was gans haar aards verglije 'n
 silwer-blinke liefdedaad.

'N SAMEKOMS.

Terwijl Ds. Du Toit doodkrank neerlê, het broeders van die kruisgemeentes in sijn studeerkamer saamgekóm om planne vir die toekoms te maak. D'e Sondag daarop werd same avondmaal gevier Skrijwer hiervan het daarbij voorgegaan. Die "Stemmen" van April bevat hierdie verslag :—

"In de namiddag kwam men samen om rondom het ziekbed van Ds. Du Toit avondmaal te vieren. Vele vrienden uit die omtrek waren ook opgekomen zodat het vóór- en eetvertrek geheel gevuld waren. Nadat Gods Woord en het Avondmaals formulier was gelezen, —dat reeds onder de biezondere omstandigheden een geweldige indruk maakte—gingen de broeders en zusters bij tientallen de naastgelegen slaapkamer binnen om uit de handen van de kranke brood en beker te ontvangen. Alleen degenen, die aanwezig waren, kunnen zich voorstellen wat toen gezien en ondervonden werd. Door de bleke, zwakke handen van de geliefde dood-kranke werd het brood gebroken en rondgedeeld en de wijn insgelijks. Uit aller ogen stroomden de tranen en het bedroefde hart werd als leeggeschreid. Nooit zal zeker op aarde de indruk worden uitgewist van die Avondmaalsviering. Allerwege getuigde men dat deze de heerlijkste viering was die men ooit had bijgewoond. De getrouwe Verbonds God verheerlikte de genade van Jezus Christus aan aller hart.

"Eindelijk sprak Ds. Du Toit nog een kort woord tot de wenenden om zijn legerstede. Een doodstijding had hij nog niet, maar zijn innigste wens was uitgedrukt in dat woord: "nu laat gj Heere uw di nst-knecht gaan in vrede." Waar is het woord van Wesley: "De Heere begraaft zijn dienstknechten, maar zijn werk zet Hij vo rt." Er z'n nog 700 stillen in den lande, die voor Baäl de k ie nog niet bu'gen, en hij ziet in de aanwezigen de vertegenwoordigers van de 300 strijders van de G deons bend . Ach, vrienden, zo eindigde in tranen n met bevend stem

de zwakke grijsaard, ach vrienden, "trek op voor de Heere." Niet meer: voor de Heere en voor Gideon—laat Gideon weg—voor de Heere, voor Hem alleen, tot zijne eeuwige heerlijkheid. En toen zonk Ds. du Toit vermoeid in de kussens terug. God had hem kennelijk ondersteund om in zo grote zwakte nog dit laatste woord te spreken. Wat later doopte hij ook nog twee kinderen uit de kruisgemeente van Ceres. Ja, de Heere was in ons midden!

"EUTHANASIA."

Hier volg nou die laatste woord van Ds. Du Toit, aan die skrywer hiervan gedikteer:—

"Want ik word nu tot een drankoffer geofferd, en de tijd mijner ontbinding is aanstaande. Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geeindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke de Heere, de rechtvaardige Rechter, mij in dien dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen, die zijne verschijning liefgehad hebben.—2 Tim. 4:6
8.

[Dit is het laatste woord, dat onze geliefde, nu ontslapen vader op zijn ziekbed heeft gedikteerd. Hij was toen reeds zo zwak, dat de boodschap slechts zeer kort kon zijn, en vluchtig van zijn bleke lippen moest worden opgevangen. Maar wat 'n boodschap! Zij is zulk een leven, zulk een lijden waard. Lezers, beschouwt dat laatste woord als het stukske goud, hetwelk hij ons in de smeltkroes van z'n lijden heeft gelouterd, zevenmaal.—*Eu'hanasia* be'e kent wé'-sterven. Onder die titel schreef de oude Hoornbeek zijn boek, dat als ondertitel droeg: Wél-stervenskunt. Die titel is door onze geliefde dode zelf gedikteerd].

Paulus zit voor de tweede keer te Rome gevangen. Er is nu geen hoop meer voor bevrijding. "De tijd zijner ontbinding is aanstaande". Allen die in Azie zijn verlieten hem (1:15); ook Fygellus en Hermógenes en Démas (1:15; 4:10). Ja, ook voor Timotheus, zijn geliefde zoon, dreigde het gevaar, dat hij zich voor Paulus, als gevangene des Heeren, zou schamen (1:8). Zó verlaten en verloren was die uitnemende apostel van Christus daar in Rome, dat Onesiforus "naarstiglik" naar Paulus zoeken moest om hem te kunnen vinden (1:17). Ja hier wordt, in die eenzame gevangenis, ongekend van de wereld en door

zovelen verlaten, Paulus zelf uitgeblust, opdat de mens niets en God alles zijn moge!

Voor het laatst vermaant hij Timotheus met de volgende veelzeggende woorden (2 Tim. 4: 1—5 : "Ik betuig dan voor God en den Heere Jezus Christus, die de levenden en dooden oordeelen zal in zijne verschijning en in zijn koninkrijk; predik het woord; houd aan tijdelijk, ontijdelijk; wederleg, bestraf, vermaan in alle langmoedigheid en leer. Want er zal een tijd zijn, wanneer zij de gezonde leer niet zullen verdragen; maar ketelachtig zijnde van gehoor, zullen zij zich zelve leeraars opgaderen naar hunne eigen begeerlijkheden. En zullen hun gehoor van de waarheid afwenden, en zullen zich keeren tot fabelen. Maar gij, wees wakker in alles, lijd verdrukkingen; doe het werk van een' evangelist, maak, dat men van uw dienst ten volle verzekerd zij."

Met de "Getuige" zijn wij opgetreden en hebben in Januarije 1881 ons program gepubliceerd, roepende met Jesaja: "Tot de wet en tot de getuigenis" zie de derde preek in *Huiskerk*). Tot de wet en tot de getuigenis riepen wij: 1) bij het alom heersend autoriteits geloof; 2) bij de vele godsdienstige bewegingen van onze dagen; 3) bij de nakende afval, en 4) als de enige hoop voor de toekomst. Aan die roeping getrouw willende zijn hebben wij I) gewaarschuwd tegen de dwalingen van onze tijd. En hadden wij dat niet gedaan, wáár zouden wij reeds geweest zijn! II) Hebben wij geijverd voor de ontwikkeling van de oude gereformeerde geloofsleer. Hoe min wij dan ook gedaan hebben wij zijn Gode dankbaar dat Hij ons als middel gebruikte om velen de ogen te openen. Dit heeft dan ook geleid tot de vorming van een nog wordende organisatie van gemeenten *onder het Kruis*, wat de kerk van Christus altijd was en is tot Zijn toekomst in heerlijkheid. III) Hebben wij gewezen op de tekenen der tijden in verband met Christus toekomst. Zie, hoe deze drie zaken door Paulus in 2 Tim. 4 worden besproken.

En zo staan wij met 300 Gideons-strijders en 7,000 Elias-verborgen onder het Kruis. Voor mijzelf verwacht ik alle heil van het Kruis alléén en wil tot het laatste toe daarop wijzen. Om dat kruis staan onze lieve broeder- en zusterkringen, nauw aan ons verbonden door lijden en getuigenis. Ik smeed u alleen: bid voor mij om kracht, vertroosting, bewaring onder de zifting des Satans en om een ruime ingang in Gods heerlijk koninkrijk. En ik draag de mijnen aan u op,

inzonderheid mijn gade, die mij zo voorbeeldeloos heeft verzorgd in al mijn krankheid. Ik wijs u voor het laatst op haar en roep uit: "Broeders, ziet uw zuster!"

Biezonder belang heeft deze tekst van Paulus, nadelik dat hij ons geopenbaard heeft, dat allen die Jezus toekomst liefhadden, met Hem zullen delen in de heerlijkheid der eerste opstanding.

Broeders, zusters, ik roep u allen toe : *Tot wederziens!*

"ALS SIJN DAG GAAN STERWE."

Met groot verlange werd ieder maand die koms van die "Stemmen" deur die broeders en susters tegemoet gesien. Daarin was die "bulletins" vervat, wat gemeld het hoe dit met die siekte gaan. Skrywer hiervan het daardie feit en die afsterwe aldus in sijn "Wilgerboom-bogies" herdag (die beekdspraak is ontleen aan die ondergaande son):

Aangesigte roerloos staan
als sijn dag gaan sterwe,
als sijn laaste boodskap oor
breë vlaktes swerwe
nes 'n laaste westergloor;
als in stilte, dof-geweend,
magtige ogelede,
wat met groot geglans geblink
het, in krankheidsomberhede
faag en immer laer sink.
En sijn siel nog
vóór die swarte
dodenag, met vér gerug
blaas in diep-bewoge harte
laaste biddensug,
tot hij werkensmoeg,
op die verre kuste
in sijn grafstee ondergaan.
Dan sijn werk als steen van ruste
groot blij staan.

"ZWIJG GODE."

Tweemaal het die skrywer van hierdie boek sijn vader in sijn sware krankheid kon besoek. Die derde keer moes hij bij aankoms verneem: "vader is ontslape". Hij het toen hierdie woord, onder bestaande titel geskrywe :

Doch gij, O mijne z'el, zwijg Gode." Ps. 62:6.

Op Zondagmorgen om $\frac{1}{2}$ 6, de dag door de kruisgemcenten en broederkringen bepaald, om eendrachtig voor het herstel van onze geliefde vader te bidden, op die Zondagmorgen, als het nog vroeg was, is onze vader kalm in de Heere ontslapen, zo kalm dat zijn dierbaren, om zijn sterfbed knielend, nauweliks zijn uitgang bemerkten. Flauwer en flauwer werd de ademhaling, totdat er niets meer te beluisteren was. Bij zijn volle besef, met klare kennis, is deze dienstknecht Gods heengegaan, als door de liefdekus zijns Heeren.

En wat zullen wij nu zeggen? Onze lieve vader heeft alle lofspraak verboden. Gode alle ere! was zijn leuze tot op het laatste toe. Tweemaal sprak hij van zijn sterfbed, en beide keren was zijn besluit: God alles, de mens niets. De eerste keer sprak hij over het wonder bij Lazarus' graf en zeide: als 'n korrelke zands daar waar duinen rijzen en als 'n dropje in de oneindige oceaen, zo nietig zijn wij. En de tweede keer, in de geest de 300 Gideons-strijders ziende, riep hij uit: Trek op "voor God"! maar niet "voor Gideon". Laat Gideon weg! Dienovereenkomstig werd dan ook enkel uit Gods Woord bij zijn teraardebestelling gelezen. "Waar God spreekt daar moet de mens zwijgen", zo had onze vader gesproken.

Wanneer wij dan ook deze mededelingen doen, zij alle lofspraak van ons geweerd. Wij doen deze mededelingen, opdat God zelf tot anderen spreke, tot de lieve broeders en zusters onze vaders, gelijk Hij tot ons heeft gesproken, die aan zijn ziek- en doodsbed verwijlen moesten.

Zo is dan dit lijdenswerk volbracht! Negen maanden lang heeft het geduurd. Zwaar waren de aanvallen van de pijn, veroorzaakt door de aderbreek 'n de rechterschouder, en als er geen aanval was, moest toch de pijn door morfia in bedwang worden gehouden. Zwaarder was dikwels de strijd in de ziel, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor zijn kudde over het land verstrooid. Als er zulk een hevige aanval van de pijn was leed ook de ziel en zeide hij: "ik ben in de smeltkroes; bid voor mij dat ik gelouterd eruit moge komen." Ja, God is getrouw, ook in de mate zijner kastijdingen, en geen druppel te veel zou in zijn lijdensfles komen, dat was het ge loof van onze vader. Maar, opmerkelijk, onze vader heeft nooit gebeden of anderen gevraagd om te bidden dat de Heere hem uit de pijn moest verlossen.

Hij heeft ons alleen gevraagd, dat wij bidden moeten, dat hij moge bewaard worden om, hetzij onder invloed van morfia, of van onbeschrijflike pijn, iets te zeggen tot oneer des Heeren. Altijd liet hij ons verstaan, dat het de Vader was die hem kastijdde en dat hij die Vader boven alles liefhad. Ja hij heeft Gode gezwegen en Hem alle eer toegebracht. Nooit was er zelfs het minste ongeduld te bespeuren, en een klacht kwam over zijn lippen niet.

Lang heeft dat lijden geduurd, maar God gaf ook verademing. Overdag kon hij lezen of zich met dikteerwerk bezighouden. Zijn hoofd werd door het gebruik van morfia niet aangetast en tot het laatste toe was hij bij zijn klare besef gebleven en herkende hij iedereen. Alleen in de laatste maanden ging het hard achteruit. Lezen kon hij niet meer en spreken wilde hij gaarne, maar dat spreken riep, in zijn grote zwakheid, weer de pijn wakker, zodat hij zich tot het hoogstnodige moest bepalen. De twee laatste aanvallen sloopten dat uitgezwakte en weggemagerde lichaam, zodat hij zelf zeide: het zal nu niet lang meer duren. Eén begeerte had onze lieve vader nog, n.l. dat wij de Heere zouden bidden dat hij niet zou heengaan in een aanval van pijn. En de Heere heeft ons gebed verhoord. De laatste dagen lag hij in vrede terneer, stil-wachtend op de komst zijns Heeren. Hij vroeg nog voor het laatst naar het "zwarte psalmboekje" waarin hij altijd de "zieken-troost" onzer vaderen lag te lezen. Daartoe onmachtig zijnde, las onze lieve moeder hem enige Bijbelverzen (b.v. uit 2 Kor. 5) voor, waarop hij ieder keer met: *Ja*, antwoordde. Het laatste woord, dat wij van zijn lippen opvingen, was: *Jeruzalem!* Ja, dat nieuwe Jeruzalem, nederdalende uit de hemel op de nieuwe aarde, was zijn lust en zijn leven.

Vrede was zijn einde. Wat 'n verkwikking voor ons, dat het juist op de opstandingsdag kwam. Ach, in de grote onrust en strijd zijns levens, heeft onze vader de Heere altijd zo hartelik gedankt voor de verkwikkingen van de Rustdag. Nog klinkt ons dat gebed in de oren: dat danken voor rust in een wereld van onrust; voor een Elim in de wildernis, met zijn 12 waterfonteinen en 70 palmbomen; voor druiven van Eskol uit het beloofde land als voorsmaak toegezonden. Welnu, op die Zondagmorgen is zijn geest heengegaan om te rusten bij zijn Heere, totdat de opstandingsmorgen aanbreekt, wanneer ook zijn lichaam, waaraan hij zoveel waarde heeft gehecht, omdat het handjevol over-

blijvend stof de kiem bevat der eeuwige verrijzenis, zal opstaan in onverderfelijkheid.

Ja, zijn einde was vrede. Altijd was zijn bede, dat hij voor de zijnen geen eer of aanzien of goud begeerde, maar alleen dat zij allen mogen behoren tot het overblijfsel dat naar de verkiezing is. Zijn ziekte begon met het plotseling afsterven van zijn oudste zoon, hem zo na aan het hart en zijn lijden was nog niet geëindigd of daar ontviel hem ook zijn oudste dochter, tengevolge van een operatie aan de maag.

Geve de Heere dat dit gebed voor zijn kinderen verhoord moge zijn. De gemeenschap des lijdens van Christus heeft onze vader in ruime mate gekend. Daarom verheugen wij ons in de gedachte, dat hij nu geniet de gemeenschap der heerlijkheid van Christus.

Dit lijdenswerk is volbracht wat zijn dierbare broeders en zusters, v^{er} en nabij, betreft. Wat was zijn ziekbed voor velen een heiligdom, en wat werd door hem gesmaakt de heerlike gemeenschap des lijdens! Duizenden gebeden uit het gehele Zuid-Afrika klommen voor hem op tot de genadetroon. Men had hem zo gaarne hersteld gezien. Hij had nog zulk een groot werk te doen, dachten wij. Hij kon nog vele jaren werken, zo ongerept was nog zijn lichaamskracht, zo onverkoeld het vuur van zijn ijver, zo onverbleekt de glans van zijn ideaal. Nog op zijn laatste reis kon hij maanden aaneen voorttrekken, het Evangelie verkondigende van plaats tot plaats, dikwels met, ongelooflike opofferingen, zoals b.v. langs Vaalrivier bij de geestelik verwaarloosde diggers.

Maar de Heere heeft hem in de kracht des levens aangetast. O, wat was dit ook voor hem een bange zaak. Kwam er ooit een zucht uit zijn borst, dan was het deze (altijd met de nodige onderwerping): Och, kon ik weer werken! Werken was zijn lust en vreugde. Al moest hij de ganse dag in zijn boerderij bezig zijn toch was 't hem een genoegen tot 12 uur 's nachts in belang van zijn verstrooide kudde te zitten schrijven. En nog op zijn krankbed was hij altijd bezig, zodra zijn krachten het enigszins toelieten. De *Stemmen* konden geregeld verschijnen en nog is er kopie over voor vele nummers. Eindelijk was alles afgedaan, had hij noch naar het tijdelike, noch naar het geestelike op zijn gemoed iets meer. De Heere had hem het werk uit de hand genomen. De taak was afgedaan. Wij zwijgen Gode! De Heere zelf zal in alle nood verder

voorzien. Van nu aan zal onze lieve dode tot ons spreken *nadat hij gestorven is*.

Groot was zijn werk: vader was hij van onze Nationale beweging, van de Afrikaanse taal, van de Afrikaner Bond, van de kruisgemeenten. Wij zwijgen Gode en zijn dankbaar.

Al rijzen er tal van vragen uit het vers gedolven graf, en al vermenigvuldigen zich de gedachten daarbinnen wij zwijgen Gode, van Hem is al onze verwachting. Als familie wensen en bidden wij onze broeders en zusters toe, dat ook zij, gelijk wij, waar zo diep in de ziel gescheurd is, mogen rieken de geur van de balsemende H. Geest, die met zijn troost ons kwam verrijken.

Wij zwijgen Gode, want ook naar het tijdelijke heeft Hij uit bekommering gered. Niets ontbrak onze vader in zijn grote behoefte. Door de liefdehand van vele gelovigen voorzag de Heere in al ons gebrek. En zo stierf onze vader in hetzelfde huis, waarin zijn vaderen hadden geleefd en gestorven waren. Hij rust nu op de familie begraafplaats in het stille, schone Daljosafat, in de erfenis der vaderen.

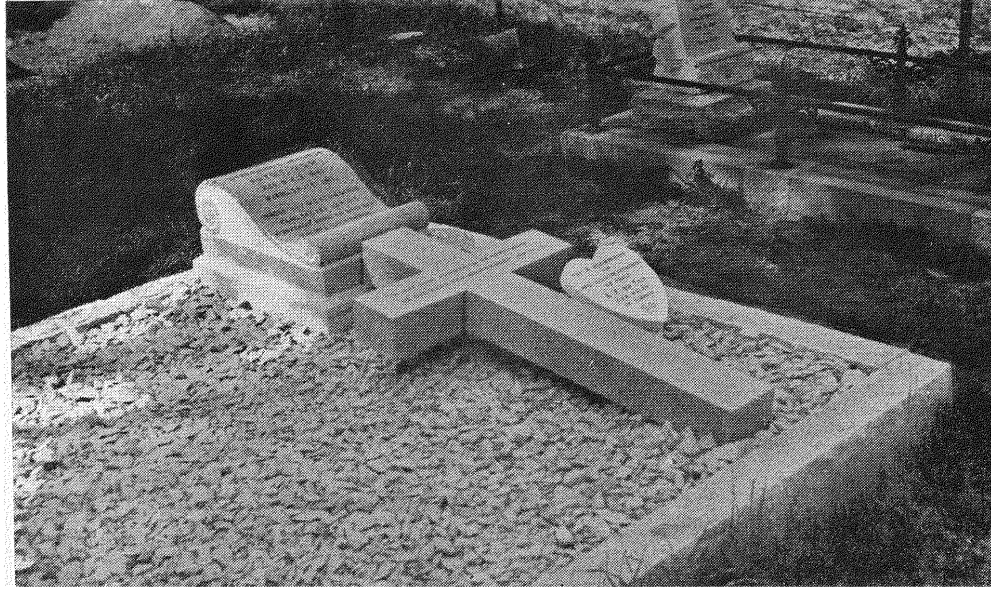
BEGRAFENIS.

Hiervan lees ons in die "Stemmen" die volgende verslag :—

Dinsdag namiddag vond de begrafenis plaats. Een grote schare van deelnemenden—waaronder opgemerkt werden di. Meiring en Joubert, drs. de Jager L.V. en Hammann de heren S. P. H. de Villiers, P. A. Myburg, Sir Pieter Faure en anderen was aan het sterfhuis vergaderd.

Prof. Dr. J. du Toit liet zingen Ps. 42: 5 en sprak ongeveer als volgt :—

Zeer waarde vrienden, onze nu ontslapen vader heeft alle lofspraak verboden. Waar God zelf spreekt, zoals door de dood daar moet de mens zwijgen, was de overledene gewoon te zeggen. Daarom zullen aan u slechts enige gedeelten uit Gods heilig woord worden voorgelezen, waartoe Ds. Joubert verzocht werd, die goedwillig toestemde. De twee laatste gedeelten zijn meer opzettelijk gekozen. Uit 2 Tim. 4 heeft onze vader zijn afscheidsmeditatie genomen, onder de titel Euthanasia, en Openb. 21 zal worden gelezen omdat het laatste woord dat wij van vaders lippen mochten opvangen was: Jeruzalem! Dat nieuwe Jeruzalem, van God uit de hemel nederdalende op de nieuwe aarde, was het middelpunt en de inhoud van zijn wee-

Gribble en Seun, Paarl.

Laaste Aardse Rusplaas,

Op die grafsteen (vir die onkoste waarvan ook deur vriende bijgedra is) staan o.a., "Hier rus Stephanus Jacobus du Toit, V.D.M., geb. 9 Oktober, 1847, overl. 28 Mei, 1911. Vader van die Afrikaanse Taal, Stigter van die Afrikaner Bond en Strijder vir die Calvinisme." En op die kruis: "Ek het hom verwek in geregtigheid, sê die Heer der Heerskare."

moedig verlangen. Ds. Meiring heeft welwillend toegestemd het gebed te doen. Heilige God zijn woord aan ons aller hart!

Ds. Joubert las vervolgens Luk. 23:50-56; 2 Tim. 4:1-9 en Openb. 21:1-7, waarna Ds. Meiring 'n ernstig gebed deed.

Het lijk werd toen opgenomen en naar het familie kerkhof op de plaats gebragt, alwaar nog gezongen werd Gez. 52:11 gewijzigd):

Ik geloof dat dit zijn lichaam,
Schoon tot stof en as vergaan,
Bij de toekomst onzes Heeren
Weer verheerlikt op zal staan,
Dan ontsterflik, onverganklik,
Kent het geen verderfenis,
Dan zal 't schoon en heerlik wezen,
Als zijns Heilands lichaam is.

"IN GERECHTIGHEID."

So rus dan die liggaam in die Daljosafatse begraafplaas. Bo op die graf is 'n kruis van graniet, waarop uitgebeitel staan: "Ik het hom verwek in gerechtigheid" (Jes. 45:13).

Die woorde is naar ons gedagte biesonder gepas. In Jes. 45 tog word van Cyrus, die groot verlosser van Israël uit ballingskap, gesproke.

Nou is dit opmerklik, dat die Grieke vir Cyrus hoofsakelik als mens, als persoonlikheid, als karakter verheerlik het. In Gods Woord is egter van so'n helde-verering g'n spoor te vinde nie. Jesaja spreek veel van Cyrus, die Kneg Gods *in heerlijkheid*, als teënhanger van Christus, die Kneg Gods *in lijde*; maar dis van groot belang, dat met g'n woord gerep word van menselike deugde of karaktereienskappe nie.

God sê alleen: "Ik het hom verwek *in gerechtigheid*." Hierdie woord dui g'n *sedelike* waarde van Cyrus aan nie, maar wil sê: sijn waarde lê in niks anders dan in *mijn roeping*, in *mijn vaste* wil om *mijn planne* uit te voer; *Ik het hom geroep en Ik sal hom handhaaf*.

Hier is dus die ware helde-verering. Geen lof of prijs vir die mens, want hij is net instrument in Gods hand.

Die toepassing hoef ons seker nie te maak nie. Die grondtoon van Ds. Du Toit s'n lewe, van begin tot end, was: *Soli Deo Gloria!* Daarom het ons daardie woord op sijn graf laat skrijwe. Mog hij dan altoos in ons herinnering lewe als *geroepe in gerechtigheid*.

BIJLAGEN.

BIJLAGE A.

Lijs van werke deur Ds. Du Toit geskrewe.

U=UITVERKOG.

HET EEUWIG EVANGELIE, rede bij gelegenheid van de jaarlikse vergadering der Z. A. Bijbelvereniging, 7 Dec. 1875, uitgesproken door Wel-Eerw. S. J. du Toit.—Kaapstad: Smuts en Hofmeyr, drukkers, 11 Kasteelstraat, 1876.—U

EERSTE BEGINSELS VAN DIE AFR. TAAL, uitgege deur die Genootskap van Regte Afrikaners. Kaap Kolonie, 1876.—2e Druk bij D. F. du Toit & Co., Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1882. Eerst druk 1000; 2de druk 6000 Eksemplare.

DE CHRISTELIKE SCHOOL, IN HAAR VERHOUDING TOT KERK EN STAAT, door een leeraar der Nederduits Gereformeerde Kerk.—P. J. Malherbe, Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1876.—U.

DE TEKENEN DER TIJDEN EN ONZE ROEPING. Uit het Hoogduits van de zendeling Lieb. Naar lands- en tijdsbehoefte voor Z. A. bewerkt door S. J. du Toit, leeraar der Ned. Ger. Gemeente, Noorder Paarl. Kaapstad, J. M. Belinfante, 1876.—U.

DI GESKIDENIS VAN ONS LAND IN DI TAAL VAN ONS VOLK, (deur Ds. S. J. du Toit in samewerking met andere). 2e Druk.—Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., drukkers en uitgewers, 1895, 228 bladsije.

OUDE OF NIEUWE PADEN? (Ds. Du Toit tesame met andere)—U.

REPLIEK OP ALLE RECENSIEN VAN HET WERKJE: "De Christelike School in hare verhouding tot Kerk en Staat", door Ds. S. J. du Toit.—Kaapstad, Smuts en Hofmeyr, drukkers, 11 Kasteelstraat, 1877.—U.

DE ONVERVULDE PROFETIEN, stelselmatig behandeld door S. J. du Toit, leeraar der Ned. Ger. Gemeente, Noorder Paarl.—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1878. (2e druk 1880), 240 bl. Eerste druk 1000, 2de druk 3500 Eksemplare; sedert lang reeds uitverkoop.

EEN SPREKEND PORTRET VAN DE LAATSTE DAGEN, in duidelike trekken getekend door de apostel Paulus, in 2 Tim. 3: 1—9, verklaard en op onze tijd toegepast door S. J. du Toit, leeraar der Ned. Ger. Gemeente, Noorder Paarl (Overgedrukt uit de "Patriot".) Paarl, D. F. du Toit & Co., 1880, 162 bl. U.

BIJBELS DAGBOEK, Nieuwe Testament, (deur Ds. Du Toit in samenwerking met andere leeraren) Paarl, D. F. du Toit & Co., 1880. U.

TIJDPREKEN VAN DS. VAN DER LINGEN, uitgegee en van aantekeninge voorsien deur Ds. Du Toit. U.

GESKIEDENIS VAN DIE AFRIKAANSE TAALBEWEGING, ver vrind en vijand uit publieke en private bronne, bewerk deur 'n lid van die Genootskap van Regte Afrikaners. (O'ergedruk uit die Patriot).— Paarl, D. F. du Toit & Co., 1880, 146 bl. (Herdruk in 1909).

OP REIS door Duitsland, Zwitserland, Italie, Egipte, Palestina, Turkije, Hongarijē, Oostenrijk, Frankrijk, België, Holland en Engeland, door S. J. du Toit, leeraar der N. G. Kerk te Noorder Paarl, D. F. du Toit & Co., Paarl, 1881, 260 bl. U.

TRANSVAALSE VOLKSLIDERE, (Ds. Du Toit saam met andere).—U

GODSDIENSTIGE STUKKE Ds. Du Toit en Cefas).—U.

PROGRAM VAN BEGINSELEN van de Nasionale Partij, opgesteld, verklaard en toegelicht door Ds. S. J. du Toit, Superintendent van onderwijs, Z. A. R.— D. F. du Toit & Co., drukkers, Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1882.—U

LIJDEN EN VERTROOSTING, bij het afsterven mijner geliefde echtgenote Elizabeth Jacoba du Toit geboren Joubert.—U.

BIJBELLANDEN DOORREISD, (Egipte en Palestina) deur Ds. S. J. du Toit. Paarl, D. F. du Toit & Co., 1883, 295 bl.—U.

LOVERKRANSEN VOOR TRANSVAAL GEVLOCHTEN en de Transvaalse Deputatie aangeboden, tijdens haar besoek in Europa ten jare 1883 en 1884. Bijeenverzameld deur S. J. du Toit Lid der Deputatie. Uitgegeven deur en voor rekening van D. F. du Toit & Co., aan de Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1884.—U.

DE BECHUANALAND KWESTIE, histories toegelicht, door S. J. du Toit; D. F. du Toit & Co, 1885, 121 bl. U.

NEHEMIA ALS VOLKSHERVORMER, ook ons ten voorbeeld, door Ds. S. J. du Toit, Superintendent van Onderwijs in de Z. A. Republiek.— D. F. du Toit & Co, Paarl, Kaap de Goede Hoop, 1885.—U.

DE VERDORDE VIJGEBOOM en godsdienstige Beginselvastheid. Twee preken door Ds. S. J. du Toit, gehouden in de Noorder Paarl Kerk.— D. F. du Toit & Co., Paarl, 1885. U.

DE GAVE DER GEZONDMAKINGEN, door Ds. S. J. du Toit.— D. F. du Toit & Co., drukkers en uitgevers, Paarl, 1885.

DE VRUCHT DES WIJNSTOKS en haar gebruik volgens de Schriften door Ds. S. J. du Toit, Superintendent van Onderwijs, Z. A. Republiek.—Paarl, D. F. du Toit & Co.

ALWEER OP REIS, di slag as Lid van di Transvaalse Deputasi in 1883—4, deur Ds. S. J. du Toit, Superintendent van onderwijs in di Z. A. Republiek.—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1886, 209 bl.

MATIGHEID TEGENOVER AFSCHAFFING. Openbare Disputatie tussen de heer Theo. Schreiner, "hoogwaardige hoofdtempelier van de hoge loge van Midden Zuid Afrika," en de Wel-Eerw. heer S. J. du Toit, Superintendent van onderwijs in de Z.A.R., gehouden in de Stadszaal te Pretoria, op die avonden van 27 en 29 Julie, 1886. Paarl, Kaap de Goede Hoop, D. F. du Toit & Co.

GEMEENTE OF KERKGENOOTSCHAP? door Ds. S. J. du Toit Overgedrukt uit de "Getuige".—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1886.

DE VRIJE SCHOOL voor het Kaapse Parlement, onrechtvaardig veroordeeld; door S. J. du Toit. D. F. du Toit & Co., 1886. U.

DE KINDERHARP AAN GODS WOORD GETOETST, overgedrukt uit de "Getuige" van 1887.

DI BIJBEL IN AFRIKAANS. Dri Proewe: 1. Letterlike vertaling van Gen. 1 tot 3; 2. Bewerking in Historise Samehang van 2 Sam. 5 en 6 en 1 Kron. 11 tot 16; 3. Vergelykende Vertaling van Luk. 11: 2-4 in Oud-Hollans, Fries en Afrikaans. Met historise inleiding waarin aangetoon word: wat in di saak al gedaan is; wat di verhouding van di skrywer is; wat di plan van di werk is; deur S. J. du Toit, v.d.m. Paarl, D. F. du Toit & Co., 1889.

AFRIKA: HET LAND DER TOEKOMST, en de Transvaal en zijn goudvelden, door S. J. du Toit.— Amsterdam, J. H. de Bussy, 1890. U.

JONG AFRIKA, bij Oud- Europa ter School. U.

De BEDELING DES H. GLEESTES, door S. J. du Toit. (Overgedrukt uit de "Getuige".) U.

EEN NATIONALE BANK.— Overgedrukt uit 'De Paarl'. U.

AFRIKAANS ONS VOLKSTAAL, 71 Theses of Stellinge, neergeleg en verklaar deur S. J. du Toit, D. F. du Toit & Co., 1891, 142 bl.

HANDBOEK VER GODSDIINS-ONDERWIJS. Op di skool; in di katkesasi; bij di huis, deur Ds. S. J. du Toit. D. F. du Toit & Co., Drukkers, Paarl, 1892. Tweede druk in 1913.

WERKELIKE GEESVERSKIJNINGS, Europese en Afrikaanse, oorgedruk uit die "Patriot". D. F. du Toit & Co., Paarl, 1892. U.

DE LEERSTUKKEN DER SABBATARIERS—disputatie tussen Ds. Du Toit en de heer D. G. J. Scholtz. 2e Druk. D. F. du Toit & Co., Bepkt., Paarl.

DE HUISKERK: bevattende 57 Preken voor alle Zon- en Feestdagen, benevens Zaadkorrels uit 't Levend Woord voor onderlinge bijeenkomsten, huisgezin en binnenkamer en Het Huisaltaar, wenken, bijbelgids, en gebeden voor 't huisgezin door S. J. du Toit, D. F. du Toit & Co., 1893, 484 bl. In 1909 werd 'n nuwe uitgaaf gepubliseer met 'n aantal nuwe preke, terwijl sommige van die oue uitgelaat werd.

DI EERSTE BOEK VAN MOSES, GENOEM GENESIS, in Afrikaans vertaald met aantekeninge) Paarl, D. F. du Toit & Co., 1893.

MATIGHEID TEGENOVER AFSCHAFFING, een herdruk van 1. De vrucht des Wijnstoks, door Ds. S. J. du Toit. 2. De disputatie tussen Ds. S. J. du Toit en de hoofdtempelier Theo. Schreiner. 3. Matig drinken aanbevolen, door Sir Duce Duckworth. Paarl, D. F. du Toit & Co., 1894.

DE PREDESTINATIE VOLGENS BIJBELLEER EN KERKLEER, opnieuw in 't licht ges ekd door Ds. S. J. du Toit; overgedrukt uit de "Ge u'ge", D. F. du Toit & Co. Eerste uitgaaf 18 5, 2de uitgaaf 1912, 298 bl.

HERDENKING DER AVONDMAALSVIERING
TE ABERDEEN, op 31e Maart, 1895, de gemeen e
aangeboden bij haar volgende feestviering op 30 Junie,
1895, door Ds. S. J. du Toit. Paarl, D. F. du Toit
& Co., Beperkt, drukkers, enz., 1895.

PEINZENDE KRISTEN vrij bewerkt, (naar onze
toestanden) naar Broes, 1895.

SAMBESIA OF SALOMO'S GOUDMIJNEN
BEZOCHT, in 1894, door S. J. du Toit, 230 bl.—
Paarl D. F. du Toit & Co., Bepkt, drukkers, 1895.—U.

DI EVANGELI VOLLENS MATHEUS.—In Af-
rikaans vertaald, met aantekeninge, 119 bl. groot 8 vo.
formaat. Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., druk-
kers en uitgevers; 1895.

GANGEN DER EEUWEN, met profetiese Tijd-
kaart. U.

NACHTMAALSVIERING TE KLEIN BOET-
SAP, 22 Dec., 1895. Bezoek van Ds. S. J. du Toit.—
D. F. du Toit & Co., Bepkt., drukkers en uitgevers,
Paarl.

DE OPENBARING VAN JEZUS CHRISTUS,
welke Hij door zijn engel aan Zijn dienstknecht Johan-
nes vertoond heeft. Aan de gemeente der laatste da-
gen verklaard door S. J. du Toit. Overgedrukt uit
de "Getuige", 315 bl., dubbel kolom. D. F. du Toit
& Co., Bepkt, Paarl, 1896.—U.

DE EVANGELIESE GEZANGEN AAN GODS
Woord getoetst, door Ds. S. J. du Toit, overgedrukt
uit de "Getuige".— Paarl, D. F. du Toit & Co.,
Bepkt., drukkers, Hoofdstr.

DE GROTE TEGENSTELLING, preek geleverd
te Somerset Oost, op Zondag, 8 Nov., 1896, over
Mat. 25: 34, 41, door Ds. S. J. du Toit. Overgedrukt
uit "De Getuige". Paarl, D. F. du Toit & Co., 1896.

FERGELIJKENDE TAALKUNDE.

COMPARATIVE GRAMMER.

fan Afrikaans	of English
en Engels, deur	and Cape Dutch,
S. J. du Toit.	by S. J. du Toit.

Paarl, D. F. du Toit....., 1897.

ONZE POLITIEKE AARDBEVING, beschou-
wingen over de Jameson Inval.—Paarl, D. F. du Toit
& Co., 1897.

RHODESIA, PAST AND PRESENT, by S. J. du Toit, founder of the Afrikaner Bond; representative of the Transvaal to London Convention, 1883

84. With sixteen illustrations from photographs by the author.—London, William Heinemann, 1897.

HET KERKJAAR, door S. J. du Toit, waarin behandeld wordt: de 7 Lijdensweken, de 6 weken na Paschen, Hemelvaart tot Pinksteren; de Kerscirkel en de Geschiedenis van 't Kerkjaar; 430 bl. D. F. du Toit & Co., 1897.

BIJBELSE VRAGE EN ANTWOORDE, in Afrikaans; 52 hoofstukke met 12 vrage vir elk. 54 bl., 1897.

MARGRITA PRINSLOO, of liefde getrou tot in die dood. Historiese toneelstuk, uit die tijd van di Grote Trek, deur S. J. du Toit, 1897.

DI OPENBARING VAN JESUS GRISTUS, gesien deur sijn dinaar Johannes; in Afrikaans vertaald, met aantekeninge deur S. J. du Toit. Paarl D. F. du Toit & Co., Bepkt., 1898.

DIE KONINGIN FAN SKEBA, of Salomo sijn oue Goudfelde in Samesia. Historise Roman, met Prente, deur Ds. S. J. du Toit. (O'ergedruk uit "Ons Klijntji". 93 bl. dul. kol.—Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., 1898.

DE ONVERVULDE PROFETIEN, naar Tijdsorde gerangschikt en kortelik toegelicht door Ds. S. J. du Toit. Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

DE BRIEF VAN JUDAS, als profetiese waarschuwing voor onze tijd, kortelik verklaard door Ds. S. J. du Toit.—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

FABIOLA, of di kerk van di katekombe. In Afrikaans bewerk en o'ergedruk uit di "Patriot."—Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

DE DRIE FORMULIEREN VAN ENIGHEID, met de kerkorde, gelijk die door de Ger. Kerken sijn vastgesteld in haar laatstgehouden nationale Synode. Voor kerkelik en huiselik gebruik uitgegeven door Ds. S. J. du Toit. Paarl, D. F. du Toit & Co., 1899.

DE GODSPRAKEN VAN JESAJA, opnieuw vertaald en toegelicht. (Overgedrukt uit de "Getuige" Paarl, D. F. du Toit & Co., Bepkt., 1901.

DE NEDERLANDSE GELOOFSBELIJDENIS, korteliks toegelicht (overgedrukt uit de "Getuige", D. F. du Toit & Co., Bpkt., 1901; ; 94 bl. dub. kol.

DE GEZELLIGE, het boek voor iedereen, vooral voor jongelieden, behelzende voordrachten (proza en poëzie en met muziek ; debatten, toneelstukken, de droomuitlegger; de goochelaar; gezelschapsspelen, raadsels bloemenspraak, voor bruiloften, enz.; eerste uitgaaf 1901; vijfde uitgaaf 1917; 205 bl. dub. kol.

PATRIOT WOORDEBOEK, Afrikaans-Engels; Engels-Afrikaans; eerste uitgaaf, uitgege deur D. F. du Toit & Co. Paarl, 1902; 630 bl.

DISPUTASIE over de verskilpunten tussen de Apo toliese Broeders en de Leer der Ned. Ger. Kerk, gehouden te Somerset Oost op 16 Junie 1910. Eerste uitgaaf 1910; tweede uitgaaf 1917.

DI PSALME (in Afrikaans fertaald) met aantekeninge.—Paarl, Paarl Drukkers Maatskappij, Bepkt, 1907; 300 bladsije.

DE SCHRIFTVERKLAARDER OF BIJBELS DAGBOEK. Oude Testament. Eerste Deel. Uit verschillende bronne bewerkt door Ds. S. J. du Toit, 345 bladzijden, dubbel kolom. Paarl Drukkers Maats. 1907. Tweede deel onvoltooid.

OPEN BRIEF aan allen die nog de Ger. Belydenis en Beginselen zijn trouw gebleven in Zuid Afrika, met de Kerken Ordening der Ger. Kerken onder het Kruis in Z.-Afrika, zoals vastgesteld in een Algemene Kerkvergadering te Strijdenburg, 22 Feb., '10. Paarl, Drukkers Maatskappij, 1910.

PERIODIEKE UITGAWE.

“DI AFR. PATRIOT”, van 1876 tot 1904.

DI AFR. ALMANAK, vanaf 1877

DE “GETUIGE”, van 1882 tot 1903.

“ONS KLIJNTJI”, van 1886 tot 1904.

“STEMMEN DES TIJDS”, van 1905—13

“ONS TAAL”, 1907, 1908 en 1909

BIJLAGE B.

GETUIGENISSE OMTRENT DS. DU TOIT.

Ons gee hier twee getuigenisse van twee trouwe vrinde en medestanders, geskrywe bij geleënhed van Ds. Du Toit s'n afsterwe. Daarna volg enige uittreksels uit koerant-artikels, waarin die owerlijde van Ds. Du Toit aangekondig werd.

1.—DS. F. S. DU TOIT S'N HULDEWOORD.

“ERE WIE ERE TOEKOMT.”

Aan de Editeur van „Het Westen”.

Op Zaterdagavond 19 Mei werd te Pretoria feest gevierd ter ere van Generaal Hertzog, een der voornaamste kampvechters voor de rechten der hollandse taal, en 'n week daarna, op 28 Mei, is te Dal Josaphat (Paarl) overleden ds. S. J. du Toit, welbekend als de „vader” van de taalstrijd in Z.-Afrika.

Hoe zou die man, ware hij nog in staat geweest kennis te nemen van wat rondom hem plaats vond op 't grote levenstoneel, zich verblijd hebben om te zien welke heerlike vruchten zijn werk nu begint te dragen, nu dat zijn levenstaak afgedaan is! Dit laat ons denken aan zulke episoden in de geschiedenis als die van Wilberforce, de grote strijder voor de vrijheid der slaven, die op zijn sterfbed moest horen dat de strijd gewonnen was in 't Parlement; of van President Lincoln, die door de hand van 'n sluipmoordenaar viel, juist toen de zaak der vrijheid in Amerika zegevierde; of van 'n Generaal Wolfe, de veroveraar van Kanada, die stervend op het slagveld 't geroep hoorde: „zij vluchten!” „Wie vluchten?” vroeg de generaal. „De vijand” was 't antwoord, en met tevredenheid en 'n glimlach op 't gelaat, gaf hij de geest.

Ds. S. J. du Toit zou ook op zijn sterfbed hebben kunnen zeggen: „Al heb ik zwaar moeten strijden voor de rechten onzer taal, dikwels gesmaad en miskend, ja zelfs door eigen landgenoten, mede-Afrikaners, lange tijd bijna alleen moeten vechten in die taalstrijd, toch ben ik dankbaar dat mijn werk niet te vergeefs was, want ik heb mijn volk wakker geschud, de grond werd geploegd en bezaaid en nu schieet 't zaad overal welig op, en brengt heerlike vruchten voort.”

Ik geloof dat zeer weinigen van onze jonge ijver-aars voor de rechten der hollandse en afrikaanse talen zelfs 'n flauw begrip hebben van wat ds. S. J. du Toit heeft moeten doorworstelen in die vroege dagen, 30 jaren geleden, en wat de toestanden toen waren in Zuid-Afrika, zelfs onder ons eigen Afrikaners. Als de geschiedenis van die dagen moest verteld en alles blootgelegd worden, welk 'n dwaas figuur zou menige Afrikaner slaan, hoe beschaamd zou hij niet moeten wezen bij de herinnering aan de vijandige houding, toen ingenomen tegenover mannen die ijverden voor de rechten onzer moedertaal!

Gelukkig, alles is veranderd. Laten diegenen die zo bitter ontevreden zijn erover, dat de moedertaal nog niet tot haar volle recht gekomen is, zich troosten met de gedachte: wij hebben reeds ontzaglijk veel gewonnen, wij leven in 'n land Kanaan, waar onze vaders dertig jaar geleden nog in de woestijn verkeerden, en „alles zal recht komen”!

Ik heb voor mij liggen 't eerste nommer van „Die Afrikaanse Patriot”, uitgegeven op 15 Jan. 1876, 'n klein blaadje in de vorm van 'n stukje brievenpapier, en zo groot was die vijandschap en verontwaardiging, dat iets in die „Hotnotstaal” zou uitgegeven worden, dat de redakteur dit niet eens aan de Paarl kon laten drukken; 't moest in 't geheim te Kaapstad gedrukt worden, onder 'n „nom de plume”. Waar staan we vandaag? Laten we dankbaar wezen dat ons volk vandaag de moed heeft haar grote mannen te eren, hen openlik hulde te doen die voor de rechten der moedertaal durven ijveren, zonder door iemand veroordeeld te worden. In elk geval, niemand heeft dr. Gey van Pittius tegengesproken, hem uitgelachen of bespot, of de vergadering verlaten, toen hij in de Afrikaanse taal sprak als voorzitter en niemand heeft uitgeroepen: „Sies! dit is Hotnotstaal!”....

't Einddoel van „De Patriot” was Afrikaans, doch om dat doel te bereiken, heeft de redaktie het van 't begin af ingezien, dat ons volk eerst moest wakker geschud worden met betrekking tot de rechten der hollandse taal en toen hebben ds. S. J. du Toit en „Oom Lokomotief” op het hardst geijverd om Hollands erkend te krijgen vooreerst in 't Kaapse Parlement. Het „Patriot”-kantoor was in die dagen het brandpunt van de beweging ten gunste van Hollands, en persoonlijk heb ik er aan meegeholpen om die honderden petities die daar ingezonden werden ten gunste

van 't Hollands in 't Parlement, in orde te schicken en op te zenden naar de heer Hofmeyr en andere erkende vrienden van de Hollandse taal, die ze dan in 't Parlement moesten voordragen. En toen de bespreking van de zaak aan de orde kwam, was 't heel natuurlijk dat de heer Hofmeyr de aangewezen man was om de zaak te verdedigen, want ds. Du Toit was geen lid van 't Parlement. Maar nooit heeft ds. S. J. du Toit getracht in deze zaak z'n eigen trompet te blazen of daarmee eer te behalen.

Evenzo met de oprichting van het Taalmonument te Burgersdorp.

Ds. S. J. du Toit was de man die gevraagd werd het opschrift te leveren voor dat monument. Ik meen dat hij toen op bezoek was bij z'n oude trouwe vriend en medestrijder „Oom” Daantje v.d. Heever te Venterstad.

En wat werd op dat monument geplaatst? Alles wat daar nu op staat, maar tot verbazing van elkeen, was de naam van ds. S. J. du Toit daar niet op! Hoewel hij daar volkomen recht op had om de ereplaats in te nemen, heeft hij die niet gezocht. In de taalsrijd heeft hij gedurende z'n leven geen erekroon, maar veeleer tegenstand en miskennis verduurd. Te groter zou dus de ondankbaarheid van 't nageslacht wezen, als men hem niet ten minste recht liet wederbaren.

2.—MNR. J. A. LIEBENBERG S'N GETUIGENIS.

“PREDIKER, PATRIOT EN STAATSMAN.”

Ds. S. J. du Toit is niet meer. Met zijn heengaan is 'buiten twijfel een der grootste merkwaardigste en bekwaamste persoonlijkheden van 't wereldtoneel, en bij name van het Zuid-Afrikaanse, verdwenen...

Door de Heere met buitengewone talenten, helderheid van geest, gezond verstand en scherpzinnigheid begaafd, stond hij verre boven zijn tijdgenoten en drong zijn arendsoog door toestanden en zaken heen. Vandaar, dat hij zo dikwels door hen werd misverstaan.

Terecht zei onlangs een oude vader, die hem goed gekend had: “Ds. du Toit is zijn tijdgenoten een honderd jaar vooruit.” Zo is 't. Hij was bij uitnemendheid een MAN. Iemand, die zijn tegenstanders vreze en eerbied wist in te boezemen en tegen wie weinigen hunner opgewassen was. Hij was een man, wie het beter was tot vriend, dan tot vijand te hebben....

Ds. du Toit had een tweeledige roeping, die hij op meesterlike wijze in zijn persoon verenigde. Hij was Prediker en Staatsman bij uitnemendheid. Hij was niet eenzijdig of enghartig. Gevoelde hij zich geroepen de gelovigen met de onvervalste, vaste spijze van Gods Woord te voeden, hij droeg ook zorg, dat de maatschappelijke en tijdelike belangen en welvaart zijns volks gehandhaafd en bevorderd werden. En zo hoort 't, want die dingen zijn onafscheidelik aan elkaar verbonden.

Wat hij door zijn grote invloed voor land en volk gedaan heeft, staat geboekstaafd. Vandaag nog worden de vruchten van zijn onvermoeide ijver tot heil van zijn volk, geplukt. En al is 't, dat de arbeider vaak miskend en geignoreerd werd, zijn arbeid is onuitwisbaar en zal voortleven van geslacht tot geslacht.

Toen ons Volk in schreiende onkunde en in een diepe, doodse slaap op politiek gebied verkeerde en niets afwist van de rechten en voorrechten, welke zij onder een vrije konstitutie konden genieten, was Ds. du Toit het eerste middel in Gods hand, om hen wakker te schudden en voor het maatschappelik leven op te voeden.

Dit deed hij vooral door middel van de Afrikaander Bond, waarvan hij de vader was, en die vandaag nog zulk een kracht en steun voor ons volk is, en door de Pers, bij name de "Patriot". Met onverschrokken moed en taale lankmoedigheid arbeidde hij steeds met ijver en zelfopoffering voor de belangen van Land en Volk. Hij was een grote kampvechter voor de rechten der Hollandse Taal. Dat die Taal vandaag weer in Parlement, Gerechtshoven en Scholen erkend en geleerd wordt, is ongetwijfeld aan zijn bemoeiing te danken. Ook is 't aan hem te danken, dat wij nog het ongestoorde gebruik van Gods Woord vandaag op onze scholen hebben. Een zaak mogelijk bij slechts weinigen bekend.

Maar vooral had hij een biezondere en eigenaardige roeping op Godsdienstig gebied. Hij was niet slechts een gevierde prediker, maar bovenal een getrouwe Getuige en Wachter op Zions muren, waartoe hij zo bij uitnemendheid geschikt was door zijn uitgebreide, zuiver Gereformeerde beginselen, en ongeëvenaarde ervarenheid in de Schrift. Terecht mag van hem gezegd worden, dat hij "vaardig was in de Schriften" en in de Leer. Het wandelen "op de oude paden" en "de goede weg" (Jer. 6:16), was immer zijn leuze en streven. Daartoe heeft hij immer getracht de ge-

lovigen op te roepen en aan te sporen. Van alle afwijking in Bijbel- of Kerkleer en van alle oppervlakkige eigenwillige godsdienstdrijverij had zijn ziel een walging.

Als wachter op Zions muren was hij getrouw in 't blazen van de bazuin, en of 't volk al zeide: "Wij zullen niet luisteren," (Jer. 6:17), het ontmoedigde hem niet. Getrouw aan zijn roeping, vervulde hij die, en niemand en niets werd door hem gespaard. Waar het de ere Gods en het heil der kerk gold, verhief hij zijn waarschuwendende stem onbeschroomd en ongevreesd.

Als een Mozes van ouds stond hij getrouw, "verkiezende liever met het volk van God kwalik gehandeld te worden," dan zijn beginselen prijs te geven. In dit geloof, gegrond op Gods onfeilbaar woord, stond hij dan ook pal als een rots totdat hij door de Heer opgeroepen werd om in te gaan in die ruste, die er overblijft voor het volk Gods.

Zijn strijd is volstreden;—zijn wapens neergelegd: zijn woord gesproken: het gordijn gevallen. De verantwoordelijkheid van 't al of niet gehoor gegeven aan de getuigenis van deze dienstknecht des Heren rust op ons, en niets anders blijft er over, dan wat hij zo dikwels gezegd heeft: "dat de dag alles zal openbaren, wie gelijk had en wie niet".

Als Prediker was hij reeds als student beroemd en trok hij de aandacht der Professoren. Het volgende werd mij door een onzer voornaamste leeraren persoonlijk meegedeeld:

"Toen Ds. du Toit zijn proefpreek te Stellenbosch zou geven, ging Professor Hofmeyr naar zijn gade en zei tegen haar: "Als je van avond iets degelijks wenst te horen, dan moet je naar kerk gaan: Du Toit gaat zijn proefpreek leveren."

Hij wist zijn hoorders, niet door de donder van Sinai, maar door het zoetste suizen der stilte, als op Horeb, aan zijn lippen te doen hangen. Daartoe hebben gewis bijgedragen zijn echt Gereformeerde prediking en buitengewone takt van Schriftverklaring. Meesterlik verstond hij de kunst om de Schriften "te openen," en nieuwe en oude dingen uit zijn grote schat van Schriftkennis voort te brengen, waarin hij altijd helder en klaar was.

Nimmer luisterde ik naar hem, of las ik zijn geschriften, of ik kon getuigen, dat ik iets ontvangen had ter opbouw en versterking van geest en verstand. Men kon herkauwen op wat hij u meedeelde: het was vaste spijs.

Veel dienst heeft hij de Kerk bewezen door zijn trouwe heenwijzing naar de "Tekenen der Tijden" en de "Profetiën," zaken waarin hij uniek was.

Als schrijver mag zijn naam ook met ere genoemd worden en heeft hij veel roem inge oogst. Was hij boeiend, aangrijpend en lerend in zijn prediking, hij was 't ook niet minder in zijn geschriften. Zijn woordenkeus was immer juist en doeltreffend.

Daarbij was hij een onvermoeide en ijverige arbeider. Behalve de vele betrekkingen, die hij bekleedde, was hij Redakteur van "Di Patriot", "Getuige," "Ons Kleintje" en later, tot aan zijn dood, van "De Stemmen", en schreef hij een groot aantal boeken, o.a. twee preekbundels, die overbekend zijn. Immer was hij gereed en vond hij tijd tot werken hetzij door woord of geschrift. Door zijn openbare Disputaties met de heren Schreiner en Scholtz heeft hij de Kerk 'n grote dienst bewezen. Vandaag nog worden die disputaties, zelfs door zijn vijanden, gebruikt om die sekten te bestrijden.

Het heugt me nog goed, hoe eens op 'n morgen ('t was ongeveer in 't jaar 1882) toen hij weer buitengewoon bezig was, zijn reeds godzalig ontslapene moeder, "Tante Betje," bij hem kwam, en hem vriendelijk aanziende zei: "Maar Fanie, mijn kind, wanneer sal jij dan eendag rus?" "Moeder," was zijn antwoord, "ek wil liever op slijt, as op roes." Daaraan was hij getrouw tot zijn einde.

Als christen was hij een voorbeeld (1) van *verdraagzame liefde* jegens zijn vijanden. Het is mij niet nodig hier te herinneren aan de smaad en hoon waaraan hij onderworpen was. Nimmer nam hij wraak, of schold hij terug, maar gaf het over aan Hem, die gezegd heeft: "Mij komt alle wraak toe; ik zal het vergelden." Doch waar iets verkeers geleerd of ingevoerd werd tegen Bijbel- en Kerkleer, liet hij zijn stem geducht horen. Bij hem was 't: *zaken*, niet *personen*. (2) Van *onverschrokkenheid* in zijn getuigenis voor de waarheid. Hij deinsde voor niemand en niets terug waar hij geroepen werd de waarheid te verdedigen. (3) Van *Nederigheid*. Hij was buigzaam, vriendelik en minzaam in de omgang. Wist hij met de geleerden en wijzen tot de hoogste sport op te klimmen, hij kon ook tot de bevassing van 't kleinste kind afdalen en met allen over alles meespreken. Zijn grote geleerdheid en buitengewone talenten hebben hem niet opgeblazen gemaakt.

Een vriend zei eens in mijn tegenwoordigheid tegen hem: "Dominee, di Here het jou so veul gawe en talente meegedeel; ek vrees jij sal al te hoogmoedig word." Glimlachend antwoordde hij: "Né, Casper, daarvoor hoef jij ni bang te wees ni; daar is 'n groot klip op mijn kop." Daardoor bedoelde hij dat een Hogere hand hem daarvoor zou bewaren....

Zijn status als Predikant der N. G. Kerk bleef hij tot aan zijn dood behouden, en wat zijn arbeid voor die kerk betekent, en nog betekenen zal, zal de toekomst alleen openbaren.

Zo is dan die getrouwe dienstknecht des Heren, na volbrachte arbeid, zijn eeuwige ruste ingegaan. Naar de mens gesproken werd hij ons te vroeg ont-nomen. Doch de Heere weet best.

De toekomst wekt tot ernstig nadenken. (Ezech. 22:30). Vele vragen doen zich voor. Een er van is: "Wie zal—ik had bijna gezegd: Wie *kan*—zijn plaats innemen?" God zelf zal zich een man verkiezen. Op de berg des Heren zal ook in dezen voorzien worden. Hij zal 't werk zijner handen niet laten varen.

Voor wat Ds. du Toit, in Gods hand, voor Land en Volk en voor mij persoonlijk gedaan heeft, zij het mij vergund, in alle eenvoudigheid en zwakheid, ook een kranse op zijn graf te leggen.

J. A. LIEBENBERG.

3.—DIE EDITEUR VAN DIE TRANSVALER HET ALDUS GESCHRIJF :

Zondagmorgen l.l. is Ds. S. J. du Toit in zijn stille woning in Dal Josaphat, distrikt Paarl, de eeuwige Rust ingegaan. Hij had de ouderdom van 64 jaar bereikt.

In hem verliest Zuid Afrika een talentvolle man, wiens buitengewone begaafdheden in dit land diepe sporen zullen achterlaten.

Zelden is er iemand onder zijn volk als profeet opgestaan die zo werd misverstaan, zo verkeerd werd opgevat en beoordeeld als de overledene. Maar wie heeft 't recht van de Afrikaanse taal meer gehandhaafd en bevorderd? Wie was de stichter van de Afrikaner Bond?

Voor de oude Transvaalse Republiek deed Ds. Du Toit veel. In de dagen van lijdelijk verzet was hij het volk tot steun. Later was hij een raadsman, die

gewichtige diensten verrichtte. Zijn ideaal was een Verenigd Zuid Afrika onder eigen vlag. Hij was de stichter van de Afrikaner Bond over heel Zuid Afrika.

Ds. Du Toit was de voornaamste faktor in het tot stand brengen van vriendschappelijke betrekkingen tussen de oude Republiek en Frankrijk, Duitsland en Portugal—laatstgenoemd land in verband met Delagoabaai als haven voor de Transvaal. Zeker hebben weinig andere Zuid-Afrikaanse zonen een gewichtiger rol in de geschiedenis van dit land gespeeld dan de overledene. En zijn werk op politiek gebied, op maatschappelijk gebied, staat, alles tezamen gerekend, kop en schouders boven dat van enig ander. Als prediker, schrijver, staatsman, joernalist—we zouden erbij kunnen voegen als profeet en filosoof, bezat de overledene bijzondere gaven en talenten, en die gebruikte hij niet altijd naar de zin van de mensen, die hij onder de hamer kreeg, doch zeker naar 't beste zijner overtuiging. Is er nog een schrijver of leeraar onder het volk, die werken heeft geleverd als "De Onvervulde Profetiën", en andere werken van de overledene? Er zijn vandaag honderden van stille woningen waar zijn "Stemmen des Tijds" de lampen brandende houdt en het volk als trouwe wachter waarschuwt. Zijn werken volgen hem! De dag der dagen zal openbaren hoedanig zij zijn geweest en welke de vruchten daarvan zijn voor de eeuwigheid.

Tot dan ruste hier zijn asse in vrede!

4.—"HET WESTEN" (POTCHEFSTROOM) HET DESTIJD'S O.M. GESE:

Weer is een van de grote zonen van Zuid Afrika heengegaan. Laatste Zondag-namiddag blies Ds. S. J. du Toit de laatste ademtocht uit in het huis waarin hij zowat 66 jaren geleden het eerste levenslicht zag, namelijk in de oude Voortrekkers-woning, aangelegd door de stamvader van de du Toits, die uit Frankrijk vluchtte, op de plaats Kleinbosch, te Dal Josaphat. Die plaats en woning, waar om nog enige eikenbomen staan door de vluchteling Du Toit geplant, bleef altijd in handen van de Du Toits....

De naam van Ds. S. J. Du Toit is zo algemeen bekend dat het bijna overbodig is hier meer bijzonderheden van die man mede te delen. Hij was echter een van onze grote mannen, en wij mogen onze grote mannen, niet maar zo stilzwijgend laten heengaan, wij

moeten hun nagedachtenis eren, daarom zullen wij hier een korte schets van zijn loopbaan geven...

Zoals reeds gezegd werd hij in het jaar 1847 te Dal Josaphat, Paarl, geboren... Hij ging naar Stellenbosch, waar hij in de Kweekschool grote schranderheid openbaarde en met veel lof zijn eksamens aflegde. In die tijd had de kerk te doen met het Liberalisme, dat dreigde de kerk te overmeesteren, en daar de zaak reeds tot het gerechtshof gedreven was, werd het plan opgevat een kerkelijke advokaat te doen opleiden, om de kerkelijke zaken in het hof waar te nemen. Wegens zijn schranderheid en welsprekendheid viel de keuze op de jonge Du Toit. Maar daar het Liberalisme in woede afnam en wegens andere omstandigheden, werd het plan opgegeven. Wat hem ook veel in zijn studies hielp was de vriendschap van mannen als wijlen de heer Pannevis en wijlen Ds. Van der Lingen.

De eerste standplaats van Ds. Du Toit was Tulbagh alwaar hij korte tijd als hulpprediker werkzaam was, maar het duurde niet lang of hij kreeg vele beroepen en nam die naar de Noorder Paarl gemeente aan. Daar begon zijn publieke loopbaan en richtte hij, met behulp van zijn broeder, de heer D. F. du Toit, nu van Bloemfontein, „Die Genootschap van Regte Afrikaners” op. Het doel van dat Genootschap was de Afrikaanders voor hun rechten en taal te doen ontwaken. De vruchten van de werkzaamheden van dat Genootschap was het oprichten van een Afrikaanse koerant’ „Die Patriot”, een blad dat grote opgang gemaakt heeft en waarvan meer notitie genomen werd dan van enig ander nieuwsblad in Zuid Afrika. Door middel van dat blad slaagde Ds. Du Toit er in zijn landgenoten te doen verstaan dat zij een eigen schone taal hadden, en bracht hen er toe in die taal te schrijven en te spreken. Dit was de ontwaking van de Hollandse taal, want door het Afrikaans werd de strijd ook gestreden voor het Hollands. Ds Du Toit zag echter in dat het volk ook op maatschappelijk gebied wakker geschud moest worden, en dat, om dit doel te bereiken, organisatie nodig was. Hij ontwierp dus de konstitutie en 't programma van beginselen van de Afrikaander Bond, het lichaam dat zo snel groeide, en zulk een geduchte politieke macht in het land werd, tot op de huidige dag...

In 1881 werd Ds. Du Toit aangesteld als Superintendent van Onderwijs in de Transvaal. Maar daar hij een schrander politikus was, speelde hij een voor-

name rol in de Transvaalse politiek, wat dan ook de oorzaak was dat hij in 1884 samen met wijlen President Kruger en Generaal Nicolaas Smit naar Engeland afgevaardigd werd, om het verdrag tussen Engeland en de Transvaal gewijzigd te krijgen...

Weer teruggekeerd zijnde, wijdde Ds. Du Toit zich aan zijn werk, maar liet zich toch steeds in de politiek gelden, en daar hij ook zeer gelukkig was in goud-ondernemingen, verzamelde hij in korte tijd een aanzienlijk vermogen, doch hij verloor dat vermogen weer geheel en al, zodat hij nu betrekkelijk gesproken, als een arm man gestorven is. Nog eens ging hij naar Europa. Teruggekeerd zijnde legde hij zijn betrekking als Superintendent van Onderwijs neder en ging zich aan de Paarl vestigen, waar hij toen optrad als editeur van "Die Patriot", "De Paarl" en "De Getuige".

Het was in die tijd dat hij in aanraking kwam met wijlen de heer Rhodes, met wiens kennismaking hij niet zeer gelukkig was, daar Rhodes, wetende welk een invloed hij onder de Afrikaanders had, hem als een instrument wilde gebruiken om zijn eigen doeleinden te bereiken. Hij werd door Rhodes bedrogen, gelijk zovele anderen, waaronder ook zijn tijdgenoot, Jan Hofmeyr.

Gedurende verscheiden jaren was hij als hoofdredakteur van genoemde bladen werkzaam aan de Paarl, waarna hij toen optrad als hoofdredakteur van het "Dagblad" in Kaapstad, maar die onderneming was niet bijzonder gelukkig. Toen de ongelukkige oorlog van 1889—92 uitbrak gevoelde hij zich gedrongen zich niet aan de zijde der Boeren te scharen, en hoewel hij geen aktief deel daaraan nam, verklaarde hij toch in zijn geschriften aan de zijde van de Britse Regering te staan. Daardoor verloor hij veel van zijn invloed bij zijn mede-Afrikaanders. Wij gevoelen ons echter niet geroepen nu over dit standpunt door hem ingenomen uit te weiden...

Dus eindigde een veelbewogen en werkzaam leven. Hij is een man die veel gewerkt heeft, en bezat ook een buitengewone werkkraft. Van vermoeidheid of het nemen van rust was er bij hem bijna geen sprake.

Hij heeft vele boeken geschreven, meestal godsdienstige werken, waarin hij de Schrift verklaarde, daar hij een Schriftverklaarder was bij uitnemendheid. Hij was niet een gunsteling bij zijn medepredikanten, daar hij voortdurend wees op fouten en gebreken, welke in de kerk inslopen. In dit opzicht werd hij

stellig door velen verkeerd begrepen, want zijn waarschuwingen waren niet bedoeld als hatelikheden tegen de kerk, maar dienden om de Calvinistiese leer rein te bewaren....

Hij werd veel miskend, ja ook menigwerf gehaat. Dit was daaraan te wijten dat hij een man was die de moed had voor zijn overtuiging ridderlik uit te komen. Ook was hij in zijn kritiek op zijn tegenstanders zeer scherp en snijdend. Maar dit is lang geen ondeugd. Hij was een van de welsprekendste, indien niet de welsprekendste redenaar, van zijn tijd, en het was immer een lust om naar hem te luisteren.

Veel, zeer veel is het Afrikaanse volk aan Ds. S. J. du Toit verschuldigd. Wij zijn nu nog te dicht bij de man, maar de geschiedenis zal openbaren wat hij voor 't Afrikaanse volk gedaan heeft.

5.—IN DE STEM (BURGERSDORP) HET "H." DIT GESKRIJWE :—

De kranten hebben ons het bericht gebracht, dat Ds. S. J. du Toit na een langdurig lijden heengegaan is. Dat de overledene een man van betekenis voor Z. Afrika geweest is, zal niemand kunnen ontkennen.

De Afrikaner Bond is door hem opgericht en die heeft reeds ontzaglik veel goeds in dit land voor de Afrikaners gedaan. Ds. du Toit was een man van veel kennis en grote bekwaamheid. Hij verstond de kunst om zo te schrijven, dat de mensen het konden begrijpen en het genoten. Wij hebben het daarom zo diep betreurd, dat de overledene gemeend heeft, in de laatste 14 jaren, een andere weg op politiek gebied te moeten bewandelen, dan het grootste deel van zijn volk. Daardoor is hij als van zijn volk afgezonderd geraakt. De eerste en enigste maal, dat ik het genoeg had om Ds. du Toit in het openbaar te horen spreken was met 'de onthulling van het taalmonument te Burgersdorp, nu bijna 20 jaren geleden. Z.E.W. beantwoordde toen een adres, dat hem aangeboden werd bij zijn aankomst te B.dorp. Aan de inhoud van die toespraak was het reeds te horen, dat de samenwerking niet was, zoals 'men die wel zou hebben verwacht. De woorden kwamen hierop neer, dat de paarden, die de haver verdienen, die niet altijd krijgen. Als ik mij niet vergis, heeft Ds. du Toit toen ook nog bij de grote maaltijd, daar gehouden, gesproken en gezegd, dat de steen waarvan het taalmonument vervaardigd is, wel van het buitenland is ingevoerd, maar dat het voetstuk

een echte Afrikaanse klip is, afkomstig van Aliwal Noord.

Als 'dichter kon Ds. du Toit soms de juiste snaar treffen. Denk maar aan zijn Transvaals volkslied.

„Die Vierkleur van ons dierbaar land,
Die waai weer o'er Transvaal.
En wee die God vergeten hand,
Die haar weer neer durf haal.
Waai uit nu in ons heldre lug,
Transvaalse vrijheids vlag!
Ons vijande het weg gevlug,
Nu blink een blijer dag.

Hoewel ook in dit lied bij de woorden: “En wee die God vergeten hand” de grootspraak wat aan het woord is, was dit lied ons altijd veel aangenamer dan het eigenlik Transvaals volkslied met zijn stuitend hoogmoedige woorden: Dat Vrije Volk, dat Vrije Volk, dat vrije volk zijn wij. Het wil mij soms voorkomen, dat die hoogmoedige woorden de val geweest zijn van de Transvaal...

6.—HET ZUID-WESTEN HET O.M. DIE VOLGENDE BEVAT:—

DS. S. J. DU TOIT.

Op een synodale vergadering te Kaapstad, waarop Dr. Andrew Murray presideerde als moderator, raakte hij in gesprek met een van de meest geachte predikanten van de N. G. Kerk, die het weer persoonlijk aan de schrijver vertelde. Dr. Murray zei tot hem: “G—kijk rond in de Zaal en jij zal onder de vele gezichten niet een vinden met zulk een buitengewoon intelligent voorkomen in zijn gezicht als Stefanus du Toit”. Een ridderlik compliment voor een man van groot verstand door een groot genie en een groot verstand zelf, gemaakt.

Dit mag niemand dan ook ontkennen. De overledene bezat een verstand, een navorsingsijver naar kennis, een ingeboren vernuft, een geest van volharding, durf en doortastende taalheid en geduld, welke niet velen in Zuid-Afrika bezaten of bezitten. Zijn begaafdheid om te organiseren, om gewichtig te worden, om dwarsdoor te tasten, had alleen haar evenknie in Jan Hofmeyr.

Stefanus du Toit bezat alle hoedanigheden, om niet maar een leider, maar een groot volksleider te worden. Niemand was vaardiger met zijn pen, vooral in het

Hollands, dan Stefanus du Toit. Niemand kon dieper zinken in bijbelverklaringen, vooral met toepassing op het dagelijks leven, dan hij. Niemand in gans Zuid-Afrika is er geweest, die bijv. de wederdopers het zo benauwd maakte met tekstslagen in verbinding met diepgaande beschouwingen, als hij.

Hij was een uiterst gerieflike reuzenvriend evenals hij gevaarlijk was om hem als vijand te hebben. Afgezien van de wenselijkheid of een predikant zijn ambt neerleggen zal om zich op de gladde paden van de politiek te begeven, was Stefanus een geboren leider.

Hij was dan ook niet alleen de eigenlike vader van de Afrikaner Bond, doch ook van de Afrikaanse taalbeweging. Zijn schriftelijke verdediging van 't bestaansrecht van het Afrikaans zal een van de bakens van zijn vernuft, navorsingsijver en doorzicht blijven. Dit heeft 'n man als professor D. Hesseling van Leiden ten volle erkend...

Voorwaar, het was een van de ondoorgrondelijke lotgevallen van een natie, dat zij zo spoedig zou verstonen zijn van zulk een trots in letteren, kunst en theologie. Het bleef grievend tot aan zijn dood. Het bleef bijna een nationale rouw en bij zeer velen in den lande wordt het nu na zovele jaren, dieper dan ooit gevoeld.

BIJLAGE C.

ENIGE GEDIGTE VAN DS. DU TOIT.

IK KAN HAAR NIET VERGETEN.

Twee jaren zijn weldra vervlogen
Sinds ik mijn Bettie grafwaarts droeg;
Nog is de wonde niet genezen,
Die mij uw Vaderhand toen sloeg.
En toch, ik klaag niet, neen, mijn God!
'k Berust blijmoedig in mijn lot;
Maar 'k peins, in de eenzaamheid gezeten:
Ik kan haar niet vergeten.

Twee jaren zijn welhaast verlopen;
'k Zocht troost in mijn verdriet en smart;
'k Toog heen waar oorlogsvlammen woedden,*
Maar 'k had een ander strijd in 't hart.
Die oorlog is reeds lang volstreên,
De krijgers keerden huiswaarts heen.
Maar 'k zucht, al mocht geen mens het weten;
Ik kan haar niet vergeten.

Twee jaren heb ik haast doorworsteld;
Ik zocht in arbeid rust der ziel,
In werkzaam-zijn door bezige uren
Tot de avondschatuw nederviel.
Maar als ik laat in de avondtijd
Vermoeid is van de levenstrijd,
Waarin 'k mijn krachten had gemeten,
Dan kan 'k haar niet vergeten.

Twee jaren moest ik zo doorleven;
'k Doorreisde intussen zee en land;
Door feestgedruis en hoofse weelde,
Spoedde ik mij voort, van stand tot stand;
Maar uit den vreemde weergekeerd,
Was 't mij als werd ik niet begeerd;
In volksgewoel en jubelkreten
Kon ik haar niet vergeten.

* De Mapoch oorlog.

Twee jaren moest ik 't pad bewandlen,
 Dat plicht en roeping mij gebood.
 Men sprak: "Waarom alleen gedragen,
 Waar 't leven zoveel hulpe bood?"
 Maar 't was of 'k haar die met me leed,
 Door andre hulp een onrecht deed,
 En fluistrend sprak steeds mijn geweten:
Ik mag haar niet vergeten.

Twee jaren haast,—en ach, hoe lange
 Duurt nog mijn reis door 't aardse dal?
 Dat kan mijn God alleen bepalen,
 Met al wat mij weêrvaren zal.
 Maar wat ook nog mijn lot mag zijn,
 't Zij vreugde, of strijd, of lust, of pijn,
 Tot d' uitroep mag ik mij vermeten:
Ik zal haar, nooit vergeten.

Pretoria, 5 Augustus 1884.

GEENE LIEFDE ZONDER WONDE.

"En ook een zwaard zal door uwe ziel gaan". - Luk.
 1:53.

"Zij zullen hem aanschouwen, die zij doorstoken hebben, en zij zullen over hem rouwklagen als met de rouwklage over een enige zoon". Zach 12:10.

"En ik zag, en ziet, in het midden van de troon, en van de vier dieren, en in het midden van de 24 ouderlingen, een Lam, staande als geslacht".—
 Op. 5:6.

Drie malen heb ik reeds bemind,
 Maar nimmer zonder smarte;
 Wat levensheil 'k ook daarin vind,
 'k Voel steeds een wonde in 't harte.
 Wyl 'k peinzend dit mijn lot bedacht,
 Werd 'k tot de erkenning steeds gebracht;
 "Geen hart op aarde zonder zonde,
 Dus ook geen liefde zonder wonde."

En toch mijn hart was niet gerust,
 De wonde niet genezen;
 Mij dacht: "die reine hemellust,
 Moest toch wel smartloos wezen."
 Maar 'k vond mij, kwellend dag en nacht,
 Steeds tot de erkenning weergebracht:
 "Hier klopt geen harte zonder zonde,
 "Hier gloeit geen liefde zonder wonde."

'k Zag in de geest een reine Maagd,
 Aan trouwe man verbonden,
 Die "'t Heilge" onder 't harte draagt,
 En toch verdacht van zonden;
 Verlaten, haast met schand' gedood;*
 Hoe brak haar 't hart in zulk een nood!
 Hier op deze aard, vol leed en zonde,
 Voelt heilge liefde 'n dieper wonde.

'k Zag bij het kruis een moeder staan;
 Geen mens minde ooit zó hartlik;
 Een zwaard is door haar ziel gegaan,
 Geen mens minde ooit zo smartlik;
 Haar min was hemels, rein en zoet,
 En toch bezweek haar droef gemoed.
 De reinste ziel heeft ook haar zonde,
 Hoe teerder min, hoe dieper wonde.

Maar Hij die aan die kruispaal bloedt,
 Om zondaars te bevrijden,
 Zijn liefde is rein, rein zijn gemoed,
 Vanwaar dan dit zijn lijden?
 Ik zie de speersteek in zijn zij',
 En 'k voel: die wond is, ach, van mij!
 Zijn schuldloos hart was zonder zonde,
 En 'toch zijn liefde heeft haar wonde.

'k Zag midden in de Hemeltroon
 Een Lam bedekt met wonden;
 Mij dacht: hier blinkt 'n gloriekroon,
 'n Wereld zonder zonden.
 'k Viel voor dat Lam, met dank vervuld,
 Bij 't teken van vergeven schuld.
 Gedelgd is hier nu elke zonde,
 Maar eeuwig blijft de Liefde-wonde.

Hoe zou ik dan bij aardse min,
 Geen liefdesmart verdragen?
 Hoe zou 'k, met zondig hart en zin,
 Mijn liefdewond beklagen?
 Neen, 'k eer de Liefde ook onder smart,
 'k Smaak mingenot met bloedend hart;
 Want 'k voel, geen hart is zonder zonde,
 Hier is geen liefde zonder wonde.

Carolina, Z.A.R., 14 Febr. 1885.

* Volgens Matth. 1:18 stond Jozef op 't punt Maria als eerloze te verlaten, waarop zij, volgens Joodse wet, gestenigd moest worden.

DI AFRIKAANSE TAAL.

Gen Hollans' Duits of Frans,
 Gen Engels of Jafaans,
 Gen Kaffers of Boesmans,
 Al goi jy almal in di skaal,
 Fer ons kan hulle nooit ophaal
 Di ware Afrikaanse Taal.

Ofskoon ons taal hiir blyf,
 En idereen dit skryf,
 Net na di wind hom dryf;
 Di Afrikaans blyf daarom reg:
 Wat regtig goed is word ni sleg,
 Al trap jy hom, of goi hom weg.

Ofskoon gen een dit leer,
 Mar ongepermitteer
 Ferfoei, ferknoei, onteer;
 Ons Moedertaal blyf daarom goed:
 Ons taal sit in ons murg en bloed,
 En groei nog op in te'enspoed.
 En twyfel jy hiiran?
 Myn liwe goeie man,
 Fat jy di boek dan an*!
 Ek wed as jy ons spraakkuns leer,
 Dat jy gen taal so hoog sal eer,
 Nou kom, seg: TOP! man; en perbeer.

TRANSVAALSE FRYHYDSLIIID.

Di Fiirkleur fan ons diirbaar land,
 Di waai weer o'er Transvaal,
 En wé di Godfergete hand,
 Wat dit weer neer wil haal!

Waai hoog nou in ons heldre lug,
 Transvaalse Fryhydsflag!
 Ons fyande is weg geflug;
 Nou blink 'n blyer dag.

Feul storme het jy deurgestaan,
 Maar ons was jou getrou;
 En nou di storm is o'ergegaan,
 Wyk ons nooit weer fan jou.

* (Gescrijwe vir die Eerste beginsels van die Afrikaanse Taal.)